

**Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
KOSOVA MİSYONU**

**Kosova’da Gönüllü Geri Dönüş Sürecinin
Değerlendirilmesi**

Ekim, 2012

Uyarı:

İşbu yayının İngilizce versiyonu resmi olandır.
Yayın tüm diğer dil versiyonları orijinal olan
İngilizce versiyonun tercümeleridir ve resmi belge
değildir.

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ ÖZETİ.....	1
1. GİRİŞ	5
2. GERİ DÖNÜŞ İLE İLGİLİ YASAL VE SİYASİ ÇERÇEVE VE BELEDİYE DÜZEYİNDEKİ UYGULAMALAR.....	6
2.1 Geri dönüş üzerine yasal ve siyasi çerçevenin gözden geçirilmesi	7
Belediye Topluluklar ve Geri Dönüş Ofisleri	8
Belediye Topluluklar Güvenlik Konseyleri ve Yerel Kamu Güvenliği Komiteleri	10
2.2 BTGDO Yönetmeliği uygulanmasının mevcut durumu.....	10
BTGDO'lerinin oluşturulması ve işleyişi.....	11
Belediye geri dönüş stratejileri/eylem planları.....	12
Gözlem ve değerlendirme.....	12
2.3 Bulguların özeti	13
3. GERİ DÖNÜŞ ALANLARINDA KÖTÜLEŞEN GÜVENLİK DURUMU .13	
3.1 Geri dönüş alanlarındaki güvenlik durumuna bölgesel bakış.....	13
Gilan bölgesi	13
Mitroviça bölgesi.....	16
İpek bölgesi.....	17
Pristine bölgesi	20
Prizren bölgesi.....	20
3.2 Bulguların özeti	22
4. ZORLU GERİ DÖNÜŞ ALANLARI.....	22
4.1 Zorlu geri dönüş bölgelerine bölgesel bakış	23
Gilan bölgesi	23
Mitroviça bölgesi.....	24
İpek bölgesi.....	24
Pristine bölgesi	26
Prizren bölgesi.....	27
4.2 Bulguların özeti	29
5. SONUÇ.....	29
6. ÖNERİLER	30

KISALTMALAR LİSTESİ

TK	Topluluklar Komitesi
YEK'ler	1998-1999 Kosova çatışması ve 2004 Mart olayları sırasında Kosova'da yerinden edilmiş tüm kişiler
DRC	Danimarka Mülteciler Konseyi
GVG	git-ve-gör ziyareti
GVB	git-ve-bilgilendir ziyareti
EULEX	Avrupa Birliği Hukukun Üstünlüğü Misyonu
IOM	Uluslararası Göç Kuruluşu
KAAD	Kosova Savunma ve Kalkınma Acentesi
KFOR	NATO Kosova Güçleri
YKKG	Yerel Kamu Güvenliği Komitesi
BTO	Belediye Topluluklar Ofisi
TGDB	Topluluklar ve Geri Dönüş Bakanlığı
BTGK	Belediye Topluluklar Güvenlik Konseyi
YYİB	Yerel Yönetim İdaresi Bakanlığı
BTGDO	Belediye Topluluklar ve Geri Dönüş Ofisi
BTGDO Yönetmeliği	Belediye Topluluklar ve Geri Dönüş Ofisi Yönetmeliği
KYB	Kamu Yönetimi Bakanlığı
BGDM	Belediye Geri Dönüş Memuru
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Kosova Misyonu
PISG	Geçici Özyönetim Kuruluşları
RRK	Kosova'da Geri Dönüş ve Reentegrasyon
Kılavuz	Sürdürülebilir Geri Dönüş için Gözden Geçirilmiş Kılavuz
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNMIK	Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Yönetim Misyonu

YÖNETİCİ ÖZETİ

Kosova'dan yaklaşık 235,000¹ yerinden edilmiş kişinin (YEK)² çoğu için kalıcı bir sürdürülebilir çözümün olmaması ilgili tüm taraflar açısından önemli bir sorun oluşturmaya devam etmektedir. YEK'lerin kendi evlerine güvenli ve onurlu bir şekilde geri dönüşünün uluslararası hukuk yanı sıra Kosova yasal çerçevesi tarafından temel bir hak olarak kabul edilmesi ile birlikte³ ve Kosova kuruluşları ile uluslararası aktörlerin bu doğrultudaki uzun süreli uğraşlarına rağmen, kamu hizmetlerine sınırlı erişim, mülkiyet hakları ve sosyo-ekonomik imkanlar; geri dönüş alanlarında kötüleşen güvenlik durumları; ve belirli bölgelerdeki alıcı topluluklar ile potansiyel geri dönüş yapacak kişiler arasında yaşanan gerginlikler dahil olmak üzere, Kosova'da geri dönen kişiler halen sürdürülebilir reentegrasyon doğrultusunda ciddi engellerle karşılaşmaya devam etmektedir.⁴

İnsan haklarının gözetimi, teşviki ve korunması doğrultusundaki temel görevinin bir parçası olarak, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Kosova Misiyonu (AGİT) Kosova'daki geri dönüş sürecini desteklemektedir ve periyodik raporlar hazırlamaktadır, eğilimleri izlemektedir ve Kosova kuruluşları tarafından ilgili yasal ve siyasi çerçeve ile uygunluğunu değerlendirmektedir.

2010 yılından itibaren geri dönüş politikalarında bazı olumlu gelişmeler kaydedilmiştir, ancak bunların belediye kurumları tarafından uygulanması ne tutarlı ne de etkili olmuştur. Belediye koordinasyon mekanizmalarının oluşturulmasını zorunlu kılan 2010 yılı hükümet düzenlemesi, Belediye Topluluklar ve Geri Dönüş Ofisleri (BTGDO), belediye düzeyinde geri dönüş ve reentegrasyon süreci alanında belirlenen sorunların çözümü doğrultusunda önemli bir ilk adımı oluşturmuştur. Bununla birlikte, günümüze kadar, bunun uygulamada geri dönüş faaliyetlerinin geliştirilmesi, uygulanması ve koordinasyonu açısından somut gelişmelere yol açtığına dair çok az kanıt bulunmaktadır.

Önemli endişelerden biri geri dönenler ve onların mülkiyetlerini etkileyen olayların artışı ile birlikte bazı geri dönüş alanlarında görülen giderek kötüleşen güvenlik durumudur. Dini veya kültürel değere sahip alanların zarar görmesi ve arada bir yaşanan düşük-ölçekli tacizler yanı sıra bu alanların sıkça yağmalanması, geri dönen ve potansiyel geri dönüş yapacak topluluklar arasındaki güvenlik algılamaları üzerine olumsuz etkisi olmuştur. Belediyelerin çoğu yaşanan bu olayları ciddiye alarak kınama ve erişim faaliyetleri aracılığıyla etkilenen topluluklara desteğini belirtirken, bazıları herhangi bir girişimde bulunmamıştır.

Birtakım zorlu geri dönüş bölgelerinde potansiyel geri dönüş yapacak kişiler ve alıcı topluluklar arasındaki gerginlikler geri dönüş sürecini daha fazla engellemiştir. Süregiden mülkiyet anlaşmazlıkları veya kapsayıcı siyasi durum gibi zorlaştırıcı

¹ Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), *Güney-Doğu Avrupa'da halen çözüm bekleyen Mülteciler ve Yerinden Edilmiş Kişiler Tahminleri*, 30 Haziran 2012 itibaren.

² Mevcut rapor gereğince, "yerinden edilmiş kişiler" kategorisi 1998-1999 çatışması ve Mart 2004 ayaklanmaları sırasında Kosova'dan yerinden edilmiş tüm kişileri kapsamaktadır.

³ Aşağıdaki 2.1 bölümüne bkz.

⁴ Daha fazla bilgi için, bkz. AGİT raporu *Kosova'da Yerinden Edilme ve Geri Dönüş Olgusuna Belediye Tepkileri* (Kasım 2010) (AGİT raporu 2010). <http://www.osce.org/kosovo/73854> (erişildi, 13 Nisan 2012).

faktörlerin de rolü olmakla birlikte, çoğu durumda bu gibi sürtüşmeler çözümsüz savaş suçları veya kayıp kişiler iddialarından kaynaklanmaktadır. Yakova, Klina ve Prizren’de övgüye değer bazı istisnalar dışında, bu eylemlerin genellikle belediyeler tarafından kınanmaması bilhassa endişe vericidir; bekleyen mülkiyet konularının çözümlenmesi veya kapsayıcı siyasi koşullardaki değişiklikler olduğu gibi, az sayıdaki çok ciddi vakalar sırasında belediye yetkilileri geri dönüş sürecini açıkça dış etkenlere ilgilendirmiştir.

AGİT Kosova kuruluşlarını, BTGDO’lerinin zamanında oluşturulması, belediye geri dönüş stratejilerinin geliştirilmesi ve uygulanması ve geri dönüş faaliyetleri için elverişli bütçe kaynaklarının tahsis edilmesi aracılığıyla dahil olmak üzere, geri dönüş ile ilgili yasal ve siyasi çerçevenin tam olarak uygulanmasını sağlamak üzere gerekli tüm önlemleri almaya çağırılmaktadır. Geri dönenleri etkileyen güvenlik olaylarının ardından, üst düzey belediye görevlileri kınama demeçleri ve erişim faaliyetleri aracılığıyla geri dönen topluluklara desteğini göstermelidir. Güvenlik aktörleri aynı şekilde devriyelerin arttırılması ve geri dönüş bölgelerinde topluluk polisliği aracılığıyla etkilenen toplulukları rahatlatma çabalarına devam etmelidir ve bilhassa Belediye Topluluklar Güvenlik Konseyleri (BTGK) ve Yerel Kamu Güvenliği Komiteleri (YKKG) gibi yerel topluluk koruma mekanizmalarından daha fazla yararlanmalıdır. Geri dönüş üzerine çalışan tüm aktörler, destek demeçleri ve üst düzey yetkililerin geri dönüş faaliyetlerine düzenli katılımı aracılığıyla dahil olmak üzere, geri dönüş sürecinin desteklenmesinin koşulsuz olduğu doğrultusunda açık bir mesaj iletmelidir. Merkezi ve belediye kuruluşları alıcı ve geri dönen topluluklar arasında güven sağlamak için inter-etnik diyalog faaliyetleri geliştirmek üzere Kosova polisi ve uluslararası kuruluşlarla birlikte çalışmalıdır.

1. GİRİŞ

YEK’lerin kendi evlerine güvenli ve onurlu geri dönüşü Kosova’da istikrarlı bir çok-etnikli toplumun oluşturulmasına katkı sağlayan temel haklardan biridir. Bununla birlikte, 1998-1999 çatışması sırasında göç eden yaklaşık 220,000 kişi yerinden edilen edilmiş bulunmaktadır. Buna ilaveten, geri dönmüş olanlar barınma ve mülkiyet hakları; sürekli güvenlik endişeleri; ve belirli bölgelerde alıcı topluluklar ile olan gerginlikler dahil olmak üzere, özellikle haklar ve hizmetlere sınırlı erişim açısından sürdürülebilir reentegrasyon alanında ciddi zorluklarla yüzleşmektedir.

Bu rapor, kendi belediyelerinde sayısal azınlıkta bulunan toplulukların durumu üzerine odaklanarak, Kosova’da gönüllü geri dönüş sürecindeki mevcut durum hakkında geniş bir bakış açısı sağlamaktadır. Üçüncü ülkelerden zorla dönen YEK’lerin geri gönderilmesi sürecinden farklı olarak, organize edilmiş gönüllü geri dönüş süreci YEK’ler tarafından açıkça ifade edilen geri dönüş talebine dayanmaktadır ve Topluluklar ve Geri Dönüş Bakanlığı (TGDB) olmak üzere, yerel kuruluşlar tarafından yönetilip, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) tarafından denetlenmektedir.

Kasım 2010 yılında, AGİT Kosova Misyonu, ilgili idari çerçevenin etkisizliği veya uygulanmazlığı, merkezi ile yerel kuruluşlar arasında koordinasyon yetersizliği, sınırlı mali kaynaklar ve siyasi irade eksikliği ile ilgili sorunları vurgulayan, belediyeler tarafından geri dönüş ile ilgili sorumlulukların yerine getirilmesi konusunda kaydedilen ilerlemenin sınırlı ve düzensiz olduğunu ileri süren, *Kosova’da Yerinden*

*Edilme ve Geri Dönüş Olgusuna Belediye Tepkileri*⁵ başlığı altında genel bir rapor yayınladı.

Mevcut değerlendirme 2010 yılı rapor bulguları üzerine inşa edilerek, belediye kuruluşları tarafından geri dönüşü düzenleyen yasal ve siyasi çerçeve ile uygunluğun bir güncellemesini sağlamaktadır. Bu ayrıca iki yeni gelişmeyi de ele almaktadır: birincisi, Kosova genelinde geri dönüş alanlarındaki güvenlik olaylarında görülen artış ve bunun geri dönen kişilerin güvenlik algılamaları üzerindeki etkisi; ve ikincisi, geri dönen veya potansiyel geri dönüş yapacak kişiler ile alıcı topluluklar arasında yaşanan sürekli gerginlikler nedeniyle geri dönüş sürecini engelleyen “zorlu geri dönüş bölgeleri” ile ilgili sorunlar.

Mevcut rapor çerçevesinde yapılan araştırmalar Ocak ile Mart 2012 tarihleri arasında AGİT saha ekipleri tarafından belediye yetkilileri, geri dönen kişiler, YEK’ler, alıcı topluluklar ve geri dönüş üzerine çalışan uluslararası kuruluşlar temsilcileri ile yürütülen bir dizi görüşmeler, düzenli üç aylık izleme çalışmaları ve daha geniş alan değerlendirmeleri sırasında elde edilen verilere dayanmaktadır. Rapor 34 ayrı belediyeyi⁶ ve Ocak 2011 ile Ağustos 2012 arasındaki dönemi kapsamaktadır.

Bu bölgelerdeki belediye düzeyinde kaydedilen ilerlemeler hakkında güncelleştirilmiş bir değerlendirme sağlamak üzere, raporun ikinci bölümü geri dönüş ile ilgili yasal ve siyasi çerçeve kapsamındaki gelişmeleri özetleyerek, bunun belediye kuruluşları tarafından uygulanmasını değerlendirmektedir. Mevcut rapor ayrıca özellikle yeni zorunlu koordinasyon ofisleri olarak bilinen BTGDO’lerinin oluşturulması ve işleyişi yanı sıra belediye geri dönüş stratejileri veya eylem planlarının geliştirilmesini incelemektedir. Üçüncü bölüm geri dönüş bölgelerinde kötüleşen güvenlik durumu hakkında bölgesel bir bakış açısı sağlamakla birlikte, geri dönen ve potansiyel geri dönecek kişiler arasında güvenlik algılamaları üzerindeki etkileri ele almaktadır. Dördüncü bölüm zorlu geri dönüş bölgeleri hakkında bölgesel bir bakış açısı sağlayarak, süregiden gerginliklerin ardındaki nedenleri incelemektedir. Rapor bu üç birbiriyle ilişkili konu hakkında kümülatif bulgular ile bir sonuca vararak, ilgili kurum ve paydaşlara yönelik önemli öneriler sağlamaktadır.

2. GERİ DÖNÜŞ İLE İLGİLİ YASAL VE SİYASİ ÇERÇEVE VE BELEDİYE DÜZEYİNDEKİ UYGULAMALAR

2010 yılı raporu bulgularına dayanarak, bu bölüm Kosova’da geri dönüş ve reentegrasyona yönelik yasal ve siyasi çerçevenin etkin bir şekilde uygulanması doğrultusunda belediyeler tarafından kaydedilen ilerlemeyi incelemektedir. Birinci kesim, rapor dönemi içerisinde meydana gelen gelişmeleri vurgulayarak, bu kapsamda geniş bir bakış açısı sunmaktadır ve bunları Kosova genelindeki tüm belediyelerde BTGDO’lerinin oluşturulmasını zorunlu kılan 2010 yılı yönetmeliği çerçevesinde değerlendirmektedir.⁷ İkinci kesim, BTGDO’lerinin kurulması ve işleyişi ile belediye

⁵ Ibid.

⁶ Rapor Sırbistan hukukunu uygulayan Leposaviç, Zubin Potok ve Zveçan olmak üzere üç kuzey belediyesini kapsamamaktadır.

⁷ Başbakanlık Ofisi, Belediye Topluluklar ve Geri Dönüş Ofisleri için 02/2010 sayılı Düzenleme, 12 Ağustos 2010 tarihinde onaylandı, 27 Ağustos 2010 tarihinde yürürlüğe girdi (BTGD Düzenlemesi).

geri dönüş stratejileri veya eylem planlarının geliştirilmesi üzerine yoğunlaşarak, yeni çerçevenin yerel düzeydeki uygulanmasını değerlendirmektedir.

2.1 Geri dönüş üzerine yasal ve siyasi çerçevenin gözden geçirilmesi

Kosova'daki yasal çerçeve uluslararası insan hakları standartları ve araçlarına uygun olarak tüm YEK'lerin güvenli ve onurlu bir şekilde evlerine geri dönmesi ve kendi mülkiyetleri ile servetini geri kazanması (veya uygun tazminat alması) hakkını teyit etmektedir.⁸ Bununla birlikte, YEK'lerin güvenli ve onurlu bir şekilde evlerine geri dönmesi, onların geri dönüş ve reentegrasyonunun planlanması ve yönetimine tam olarak katılımı ve kamu işlerine katılım yanı sıra kamu hizmetlerine eşit erişimini sağlamak üzere uygun şartların oluşturulması ve gerekli araçların sağlanması ilgili kuruluşların görevidir.⁹ Bu haklar üç temel insan hakları ile yakından bağlantılıdır: hareket özgürlüğü, malvarlığı dokunulmazlığına saygı gösterilmesi ve özel ve aile hayatına saygı.¹⁰

Gönüllü ve Sürdürülebilir Geri Dönüş hakkındaki 2006 yılı Protokolü YEK'lerin kendi evlerine güvenli ve engelsiz bir şekilde geri dönüşü, onların mülkiyet haklarının onarımı ve tüm kişilerin serbest dolaşımına yönelik şartların oluşturulmasını sağlamanın tüm tarafların sorumluluğu olduğunu doğrulamıştır.¹¹ 2006 yılından itibaren gönüllü geri dönüş üzerine temel siyasi belge olan Sürdürülebilir Geri Dönüş için Gözden Geçirilmiş Kılavuz (Kılavuz),¹² geri dönüş sürecinin her aşamasında merkezi ve yerel düzey kuruluşlarının rolü ve sorumluluklarını tanımlamakla birlikte, YEK'ler ve geri dönenlerin ihtiyaçlarının giderilmesi ve haklarının geliştirilmesi için gerekli prosedürler ve koordinasyon mekanizmalarını özetlemektedir.¹³ En son olarak, Avrupa Ortaklığı Eylem Planı 2012, Kosova kuruluşları adına "tüm topluluklardan mülteciler ve yerinden edilmiş kişilerin geri dönüşünü kolaylaştırmak ve teşvik etmek" doğrultusundaki pozitif yükümlülüğünü belirleyerek, Kosova kuruluşlarının Avrupa Ortaklığı Anlaşması'nda belirlenen önceliklere ulaşması ve Kosova Standartlarını yerine getirebilmesi için gerekli önlemleri özetlemiştir.¹⁴

Kılavuzun sürdürülebilir geri dönüş hakkında kapsamlı bir politika ile değiştirilmesi beklenirken, bunun bazı hükümleri en son girişimler tarafından uygulamaya

⁸ Bkz. Madde 13.2. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi; Madde 12.4 Uluslararası Sivil ve Siyasi Haklar Sözleşmesi; ve Madde 5.d.ii Her Çeşit Irksal Ayrımcılığın Önlenmesine Yönelik Uluslararası Sözleşme.

⁹ Bkz. Ekonomik ve Sosyal Konsey, E/CN.4/Sub.2/2005/17, 28 Haziran 2005, Ek.

¹⁰ ECHR, ETS 5, yayınlandı 4 Kasım 1950, Protokol 4, madde 2; Protokol 1, Madde 1; ve Madde 8, sırasıyla. <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b3b04.html> (erişildi, 13 Haziran 2012).

¹¹ "Birleşmiş Milletler Kosova Geçici İdari Misyonu, Kosova Geçici Öz-Yönetim Kuruluşları ve Sırbistan Hükümeti ile Gönüllü Geri Dönüş ve Sürdürülebilir Geri Dönüş Protokolü", 6 Haziran 2006. [http://www.internaldisplacement.org/8025708F004CE90B/\(httpDocuments\)/599101B6A5D50CB1C1257225005D45D9/\\$file/Protocol+on+return+Serbia+2006.pdf](http://www.internaldisplacement.org/8025708F004CE90B/(httpDocuments)/599101B6A5D50CB1C1257225005D45D9/$file/Protocol+on+return+Serbia+2006.pdf) (erişildi, 13 Haziran 2012).

¹² Birleşmiş Milletler Kosova Geçici İdari Misyonu/Kosova Geçici Öz-Yönetim Kuruluşları (PISG), *Sürdürülebilir Geri Dönüş için Gözden Geçirilmiş Kılavuz*, Haziran 2006. 2006 yılında onaylanan siyasi çerçeve uluslararası insan hakları standartlarına dayanmaktadır, 1998 Ülke İçi Yerinden Edilmişlik üzerine Birleşmiş Milletler Kılavuz Kuralları dahil.

¹³ 2010 yılında, TGDB geri dönüş programları ve projelerinin tamamlanması ve uygulanması için gerekli prosedürlerin kolaylaştırılması ve verimliliğinin artırılması için Kılavuzun gözden geçirilmesini başlatmıştır.

¹⁴ EPAP 2012, 9 Ağustos 2006 tarihinde onaylanmıştır, s. 57. http://www.mei-ks.net/repository/docs/European_Partnership_Action_Plan_2012.pdf (erişildi, 13 Haziran 2012).

alınmıştır. Şubat 2010'da, TGDB, toplulukların ekonomik gelişimi ve sürdürülebilirliği üzerine daha fazla vurgu yapan Topluluklar ve Geri Dönüş Stratejisi'ni (2009-2013)¹⁵ resmi olarak onaylamıştır. Bu strateji çerçevesinde, Mart 2012'de, TGDB ayrıca gönüllü geri dönüş yapan kişiler sayısını arttırmak, yerinden edilmiş aileler için kalıcı çözümler sağlamak ve topluluk ilişkilerini dengelemek ve güçlendirmek amacıyla, YEK'ler ve geri dönenler için uzun zamandır beklenen yardımların önceliklendirilmesi rehberini yayınlamıştır.¹⁶

Kosova'daki Rom, Aşkali ve Mısırlı Toplulukların Entegrasyonu Stratejisi,¹⁷ onların kendi evlerine veya özgürce seçilen alternatif mekanlara geri dönmesini sağlayarak, Kosova Rom, Kosova Aşkali ve Kosova Mısırlı topluluklarına mensup YEK'ler için ek koruma sağlamaktadır. Bu ayrıca her üç topluluk için özel destek önlemlerini öngörmektedir.

Belediye Topluluklar ve Geri Dönüş Ofisleri

2010 yılından bu yana, belediye düzeyinde geri dönüşü etkileyen en önemli siyasi gelişmelerden biri, tüm belediyelerde geri dönüş ve topluluklar konularının ele alınması için yerel koordinasyon mekanizmalarının oluşturulmasını zorunlu kılan 2010 yılı Belediye Topluluklar ve Geri Dönüş Ofisleri Yönetmeliğidir (BTGDO'leri Yönetmeliği).¹⁸ BTGDO'leri Yönetmeliği gereğince, bu ofisler yerel düzeyde başarılı geri dönüş ve reentegrasyon politikalarının oluşturulması ve mülkiyet hakları, sağlık, eğitim ve istihdam dahil olmak üzere, özellikle temel haklara erişimin garanti edilmesi açısından, sürdürülebilir geri dönüş için elverişli şartlar sağlayacak reentegrasyon ve gelişim girişimlerinin uygulanmasından sorumlu temel aktörlerden biridir.

BTGDO'lerinin oluşturulmasıyla merkezi kuruluşlar kendi kurumsal öncüllerinin – belediye topluluklar ofisleri (BTO) ve belediye geri dönüş memurları (BGDM)¹⁹ – etkin bir şekilde işlev görmesini önleyen bazı engelleri gidermeye çalışmıştır.²⁰ Daha önemlisi, BTGDO'leri önceden eksik bulunan yasal hükümler üzerine köklendirilmiş olup,²¹ topluluklar, geri dönüş ve reentegrasyon ile ilgili hükümet politikaları ve normatif çerçevenin tutarlı bir şekilde uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla, “geri dönüş sürecinin koordinasyonu ve belediyedeki yerinden edilmiş ve geri gönderilen kişilerin sürdürülebilir geri dönüşü ve reentegrasyonu için uygun koşulların oluşturulmasını teşvik etmek” üzere açıkça görevlendirilmiştir.²² Yeni BTGDO

¹⁵ TGDB, Topluluklar ve Geri Dönüş Stratejisi 2009–2013, 12 Şubat 2010.

¹⁶ TGDB, Geri Dönüş Uygulamasının Desteklenmesi Yönergeleri, 27 Mart 2012. <http://www.mkk-ks.org/repository/docs/Guldelines%20for%20Implementation%20of%20Return%20Support2.pdf> (erişildi, 13 Haziran 2012).

¹⁷ Başbakanlık Ofisi, Kosova'daki Rom, Aşkali ve Mısırlı Toplulukların Entegrasyonu Stratejisi (2009–2015), 24 Aralık 2008 (RAM Stratejisi).

¹⁸ BTGDO Yönetmeliği, *supra* not 7.

¹⁹ BTGDO Yönetmeliği, *supra* not 7, eski BTO ve BGDM görevini birleştirmektedir (Madde 12, Yönetmelik Geçici Hükümleri; bkz. ayrıca Kosova'daki Belediyelerin Özyönetimine yönelik 2000/45 sayılı UNMIK Yönetmeliğini değiştiren, Kosova'daki Belediyelerin Özyönetimi ile ilgili 2007/30 sayılı UNMIK Yönetmeliği, Madde 23.10; ve UNMIK/PISG Sürdürülebilir Geri Dönüş Gözden Geçirilmiş Kılavuzu, Haziran 2006, sayfa 18–20).

²⁰ Bkz. AGİT raporu 2010, *supra* not 4.

²¹ Yerel Özyönetim Yasası, ofislerin oluşturulmasını belediye takdirine bırakarak, belediye topluluklar ofisine yer vermemektedir. Yasa No. 03/L-040 Yerel Özyönetim Yasası, 15 Haziran 2008.

²² BTGDO Yönetmeliği, *supra* not 7, Madde 7.1.3.

Yönetmeliği ayrıca görevini etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için ilgili ofisleri gerekli bütçe ve lojistik destek ile donatmak amacıyla, harmonize edilmiş görev tanımları, çalışma şartnamesi, karar defteri kılavuzu ve rapor şablonları aracılığıyla daha sorumlu ve duyarlı hale getirmeye çalışmıştır.

BTGDO'lerinin görevi, geri dönüş ve reentegrasyon konuları dahil olmak üzere, belediye düzeyinde sayısal azınlıkta bulunan topluluklar ile ilgili hükümet politikalarının uygulanması için ilgili belediye kuruluşları ve diğer kamu hizmeti sağlayıcılarına danışmanlıkta bulunmak ve destek olmayı içermektedir. Söz konusu ofisler geri dönen ve geri gönderilen kişilerin ihtiyaçlarını değerlendirmek; sosyal erişim ziyaretleri düzenlemek; ilgili görevliler ve topluluk temsilcileri arasında mevcut politikalar hakkında bilinçlendirmeyi teşvik etmek; kamu hizmetlerine erişimi kolaylaştırmak; ve topluluklar²³ yanı sıra geri dönen ve geri gönderilen kişilerin haklarının korunmasına yönelik proje ve faaliyetler düzenlemek, uygulamak ve gözetlemekten sorumludur. Onlar ayrıca geri dönen kişilere kendi hakları ve mevcut destek ve yardım strüktürleri hakkında bilgi sağlamak yanı sıra onları belediye idaresi içerisindeki diğer yetkili ofislere yönlendirmekle görevlidir. BTGDO'leri topluluk haklarının korunması ve geliştirilmesi ile yerinden edilmiş ve geri gönderilen kişilerin sürdürülebilir geri dönüşü ve reentegrasyonu ile ilgili faaliyetleri ilgili belediye ve merkezi kuruluşlar ile koordine etmekle görevlidir.²⁴

BTGDO'leri ayrıca bu alandaki faaliyetlerini yönlendirmek üzere belediye kurumları için bir çerçeve sağlamak amacıyla, yasalar ve hükümet politikalarını uygulamaya yönelik belediye geri dönüş stratejileri veya eylem planlarının geliştirilmesi ile görevlidir. Bu siyasi belgeler belediyelerin geri dönüş ile ilgili çalışmalarında şeffaflık ve uyumu kolaylaştırmak ve ilgili aktörler arasındaki koordinasyonu geliştirmeyi amaçlamaktadır. Yerinden edilmiş topluluklar, belirli engeller ve uygulanabilir çözümlerin belirlenmesi aracılığıyla, kendi gelişimlerine doğrudan katılmaya özellikle teşvik edilmektedir.²⁵

Belediyelerin BTGDO Yönetmeliğinin uygulanması için gerekli mali kaynaklar tahsisinde bulunması ve lojistik destek sağlaması gereklidir. Her belediye içerisinde, belediye başkanı ve BTGDO başkanı ofisin oluşturulması ve etkin bir şekilde işlev görmesi üzerine genel bir sorumluluk taşımaktadır.²⁶ Rapor dönemi sırasında, Temmuz 2011'de, ofisin işleyişini düzenleyen görev tanımları ve çalışma şartnameleri onaylanmıştır ve akabinde Kosova genelindeki belediye kuruluşlarına dağıtılmıştır.²⁷

²³ 03/L-047 sayılı Topluluklar ve onların Üyelerinin Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Yasası, 15 Haziran 2008.

²⁴ BTGDO Yönetmeliği, *supra* not 7, Madde 7.

²⁵ Yıllık belediye geri dönüş stratejileri ve yerinden edilmiş kişilerin sürdürülebilir geri dönüşü ve reentegrasyonu için elverişli koşulların oluşturulmasına yönelik özel projelerin geliştirilmesi ve uygulanmasının denetlenmesi konusunda BTGDO rolü ve sorumlulukları ofis çalışmalarını düzenleyen çalışma şartnamesinde ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir.

²⁶ BTGDO Yönetmeliği, *supra* not 7, Madde 10.2. Bkz. ayrıca belediye başkanlarına yönelik 17 Ağustos 2010 tarihli Başbakan Yardımcısı mektubu.

²⁷ Görev tanımları ve çalışma şartnamesi 03/2010 tarihli Kamu Yönetimi Bakanlığı (KYB) Düzenlemesine uygun olarak, 4 Haziran 2011 tarihinde KYB tarafından onaylanmıştır. BTGDO Yönetmeliği Geçici Hükümleri Madde 12 şunları belirtmektedir: "Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihte Belediye Topluluklar Ofisi ve Belediye Geri Dönüş Memuru olarak çalışan görevliler, Ofisin oluşturulmasıyla birlikte Ofis bünyesine dahil edilmek için uygun bulunması durumunda, Yönetmeliğin 10.4 Maddesi gereğince, TGDB (Topluluklar ve Geri Dönüş Bakanlığı) tarafından yeni görev tanımları ilan edilene kadar, mevcut görev tanımı, maaşı ve görev katsayısı çerçevesinde

Belediye Topluluklar Güvenlik Konseyleri ve Yerel Kamu Güvenliği Komiteleri

BTGDO'leri geri dönüş politikaları ve projelerinin yerel düzeydeki uygulaması açısından temel odak noktasını oluştururken, onların yetkisi geri dönenleri etkileyen ciddi güvenlik olaylarına²⁸ belediye tepkilerinin koordinasyonunu kapsamamaktadır. Mevcut durumda, bu tür olaylara yönelik belediye tepkilerini vurgulamak ve rehberlik etmekle yetkili tek mekanizma BTGK'leridir.²⁹

İlgili yasal ve idari çerçeveye göre,³⁰ her belediyede bir BTGK oluşturulmalıdır³¹ ve söz konusu belediyede yaşayan tüm "etnik toplulukları" yanı sıra diğer ilgili paydaşların eşit temsili sağlanmalıdır.³² BTGK'leri belediye başkanı tarafından yönetilmektedir³³ ve "kamu güvenliği ile ilgili sorunları belirle[mek] ve belediye topluluk güvenliği eylem planlarını öner[mek] yanı sıra [...] yerel topluluklar işbirliği ile [...] sadece suçu değil, fakat aynı zamanda 'suç korkusunu' gidermekle" yükümlüdür.³⁴ Onlar ayrıca "her topluluk içerisindeki güvenlik sorunlarını çözmek için oluşan ortaklıklar ve ortak girişimler aracılığıyla" polis ve vatandaşlar arasında güveni sağlamak ve toplum güvenliği için "yıllık eylem planı"nın hazırlamakla yetkidir.³⁵

Yerel düzeyde başlatılabilecek bir diğer güvenlik mekanizması YKGK'dır – "toplum polisliği girişimlerinin uygulanması ve belirlenen bölgedeki toplum güvenliğinin geliştirilmesi" ihtiyacı tespit edildiğinde yerel topluluk üyeleri, polis memurları ve yerel medya temsilcilerini bir araya getiren bir danışma organıdır.³⁶ Bir YKGK temsilcisi kendi belediye BTGK'de kalıcı olarak oturmalıdır ve BTGK'lerini yerel düzeyde çözümlenemeyecek herhangi bir sorunu gidermek üzere kullanmalıdır.³⁷

2.2 BTGDO Yönetmeliği uygulamasının mevcut durumu

BTGDO Yönetmeliği nispeten yeni bir gelişmedir ve onun tam ve etkin bir şekilde uygulanması bir anlamda halen devre dışı bulunmaktadır. Tüm hükümlerinin uygulanmasını değerlendirmek yerine, mevcut analiz gelecekte söz konusu ofislerin

çalışmaya devam edecektir." Madde 12 ayrıca lüzumsuz bulunan görevlilerin belediye iş sözleşmesinin devam etmediğini ve kamu hizmetleri prosedürlerine uygun olarak nakledilme hakkına sahip olduğunu belirtmektedir.

²⁸ Mevcut rapor kapsamında, "ciddi güvenlik olayı" güvenlik durumunu istikrarsızlaştırma potansiyeline sahip olmakla birlikte kişiler, mülkiyet ve kültürel ile dini öneme sahip alanlara yönelik fiziksel saldırıları içeren olay anlamına gelmektedir. Bkz. AGİT Raporu *Kosova'daki Toplulukları Etkileyen Güvenlik Olaylarına Belediye Tepkileri ve Belediye Topluluk Güvenliği Konseylerinin Rolü* (Aralık 2011) (AGİT Güvenlik Tepkileri Raporu 2011). <http://www.osce.org/kosovo/86766> (erişildi, 19 Haziran 2012), s. 1.

²⁹ BTGK'lerin rolü hakkında daha fazla bilgi için, bkz. AGİT Güvenlik Tepkileri Raporu 2011, *supra* not 28.

³⁰ 04/L-076 sayılı Polis Yasası, 2 Mart 2012 (Polis Yasası); İdari Yönerge No. 08/2009 İB – 02/2009 YYİB için Belediye Topluluk Güvenliği Konseyleri, 20 Mart 2009 (BTGDO'leri için İY 2009).

³¹ BTGDO'leri için İY 2009, *supra* not 30, Madde 1.

³² İbid, Madde 3.

³³ İbid, Madde 8.1.

³⁴ İbid, Madde 4.

³⁵ İbid, Madde 11.

³⁶ Yerel Kamu Güvenliği Komitelerinin Oluşturulması ve İşlev Görmesi için Genel Koşullar (YKGK için Genel Koşullar), Madde 2.

³⁷ Polis Yasası No.03/L-035, Madde 7.5; BTGDO'leri için İY 2009, Madde 4.1.10; YKGK için Genel Koşullar.

etkin bir şekilde işleyişi için hayati öneme sahip üç alanda kaydedilen ilerlemeler üzerinde duracaktır: onların resmi kuruluşu, yeterli bütçe tahsisi ve belediye strateji belgelerinin geliştirilmesi. Gözlem ve değerlendirme ile ilgili hükümler de ayrıca vurgulanacaktır.

BTGDO'lerinin oluşturulması ve işleyişi

Kağıt üzerinde, BTGDO Yönetmeliği BTO'leri ve BGDM'lerinin eksikliklerini ele almak konusunda büyük gelişme kaydetmiştir: kendi öncüllerinden farklı olarak, yeni BTGDO'leri yasal hükümlere dayanmaktadır ve harmonize edilmiş görev şartnameleri ile görev tanımları yanı sıra BTGDO personelinin kendi görev ve yükümlülükleri hakkında bilgilendirilmesini hedefleyen merkezi kuruluşlar tarafından düzenlenilen bölgesel erişim faaliyetleri dahil, bunların işlev görmesini sağlayan kapsamlı bir kılavuzla donatılmıştır.³⁸

Bununla birlikte, çoğu durumda bu olumlu idari gelişmeler etkin bir şekilde uygulanmamıştır. BTGDO Yönetmeliği Ağustos 2010'da onaylanmış olmasına rağmen, Ağustos 2012 yılına kadar incelenen belediyelerin üçünün bunları henüz oluşturması beklenmektedir.³⁹ Ayrıca, oluşturulan BTGDO'lerinin 13'ü, gerekli olduğu şekilde,⁴⁰ bunları belediye tüzüğüne dahil etmemiştir.⁴¹

Bilgisayar, telefon veya araç gibi temel çalışma cihazlarının eksikliği, onların etkin bir şekilde çalışması ve çok ihtiyaç duyulan erişim faaliyetlerini yürütmesini engelleyen temel faktörlerden biri olmuştur.⁴² BTGDO Yönetmeliği belediyelerin "yönetmeliğin uygulanması için yeterli mali ve lojistik kaynak"⁴³ sağlamasını talep ederek, bu sorunun çözümü doğrultusunda epey bir yol kat etmiştir. AGİT saha ekipleri raporları çoğu belediyenin 2012 yılı bütçesi çerçevesinde BTGDO'leri için yeterli kaynak tahsis ettiğini göstermektedir;⁴⁴ tüm bütçeler personel maliyetlerini kapsamaktadır ve BTGDO'lerinin (küçük) bir çoğunluğu temel operasyonel maliyetler için fon tahsis etmiştir.⁴⁵ Bununla birlikte, bunların bazıları faaliyetler ve projeler için fon almıştır,⁴⁶ ki bu onların geri dönen topluluklara yönelik erişim faaliyetlerinin düzenlenmesi ve proje gelişimi ve uygulaması dahil olmak üzere, daha pahalı sorumluluklarını yerine getirmesini zorlaştıracaktır.

³⁸ Örneğin, Eylül ve Ekim 2011'de, BTGDO Çalışma Grupları görev şartnameleri ve görev tanımları hakkında bilinci arttırmak üzere AGİT tarafından desteklenen bölgesel yuvarlak masa toplantıları düzenlemiştir. Önümüzdeki aylarda, TGDB BTGDO'leri için operasyonel kurallar hakkında bir rehber hazırlamak ve bunun doğru kullanımına yönelik eğitim oturumları düzenlemeyi planlamaktadır. TGDB görevlisi ile yapılan görüşme, Priştine, 19 Mart 2012.

³⁹ Ağustos 2012'de BTGDO'leri Yunik, Malişova ve Mamuşa'da oluşturulmamıştır.

⁴⁰ BTGDO Yönetmeliği, *supra* not 7, Madde 3.2.

⁴¹ BTGDO'leri şu belediyelerde belediye tüzüğüne dahil edilmemiştir: Deçan, Dragaş, Yakova, Glogovça, Elezhan, Kaçanik, Kamenica, Klina, Obiliç, Poduyova, Prizren, İştımye ve Suhareka.

⁴² BTGDO raporu 2010, *supra* not 4.

⁴³ BTGDO Yönetmeliği, *supra* not 7, Madde 10.1.

⁴⁴ AGİT saha ekipleri raporlarına göre, on belediye kendi BTGDO için herhangi bir bütçe tahsisinde bulunmamıştır: Gilan, Yunik, Malişova, Mamuşa, Mitroviça, Poduyova, Ranilug.

⁴⁵ Şu anda, 17 belediye özellikle temel ofis cihazları ve operasyonel harcamalar için bütçe tahsis etmektedir: Dragaş, Ferizovik, Yakova, İstog, Kaçanik, Kamenica, Lipyan, Mitroviça, Nobirda, Obiliç, İpek, Prizren, Rahovça, Skenderay, Ştırpe, Viti ve Vıçitrın.

⁴⁶ Sadece altı belediye faaliyetler/projeler için fon tahsisinde bulunmuştur: Yakova, Glogovça, İstog, Mitroviça, İpek ve İştımye.

Meydana geldiğinde, merkezi ve yerel düzey arasında koordinasyonu sağlamayı amaçlayan faaliyetler sporadik esasına göre düzenlenmektedir ve bilgi paylaşımı için yukarıdan aşağıya doğru bir yaklaşım hakimdir. Merkezi ve yerel kuruluşlar arasındaki bilgi akışı yetersiz kalmaktadır ve çoğu zaman belediye yetkilileri merkezi kuruluşlar tarafından düzenli ve sistemli bir bilgi akışı ve rehberlik eksikliğinden şikayet etmektedir. Neticede, belediyeler merkezi düzeydeki yasal veya idari gelişmeler ve merkezi kuruluşlar tarafından yönetilen yürürlükteki programlar, projeler veya finansman imkanları hakkında haberdar değildir.

Belediye geri dönüş stratejileri/eylem planları

YEK'ler ve geri dönenlere yardımcı olmayı amaçlayan belediye geri dönüş stratejileri veya eylem planlarının geliştirilmesi ile ilgili olarak, belediyeler arasında büyük değişkenlik göstermekle birlikte, rapor dönemi sırasında sınırlı gelişme kaydedilmiştir.⁴⁷ Değerlendirilen 24 belediyenin geri dönüş ve reentegrasyon ile ilgili çalışmalarını yönlendirecek herhangi bir tutarlı politika bırakmadan, sadece 10 belediye 2011/2012⁴⁸ yılı için geri dönüş stratejisi veya eylem planı hazırlamıştır.

Önceki AGİT gözlemleri planlaştırılmış geri dönüş faaliyetlerinin sadece elverişli mali kaynaklar ve üst düzey siyasi görevlilerinin kesin siyasi taahhütleri yanı sıra uluslararası kuruluşları tarafından desteklendiği zaman etkin bir şekilde uygulandığını göstermiştir; mali kaynaklar ve siyasi iradenin yetersiz olduğu belediyelerde kaydedilen ilerleme daha az belirgin olup, YEK'ler için kalıcı çözümler oluşturmak doğrultusundaki çabalar zayıflamaktadır.⁴⁹ Haziran 2012 itibarıyla, belediye geri dönüş stratejisi olan on belediyenin hiçbirinin bunun uygulanması için fon tahsisinde bulunmamıştır ve dolayısıyla bunun iyi niyet belirtisi olarak bir "dilek listesi"nden fazla bir anlam taşıyıp taşımadığı görülecektir.

Olumlu bir gelişme olarak, belediye stratejileri veya eylem planlarının geliştirildiği durumlarda, bu genellikle farklı bölümlerdeki belediye görevlileri, yerel katılım mekanizmaları, sivil toplum ve uluslararası kuruluşlar temsilcileri yanı sıra YEK'ler, geri dönenler, geri gönderilen kişiler ve onların temsili dernekleri ile danışma içerisinde gerçekleştirilmiştir.⁵⁰

Gözlem ve değerlendirme

BTGDO çalışmalarını izleme ve değerlendirme mekanizmaları oldukça zayıftır. BTGDO Yönetmeliği ofisin "Belediye Başkanı, Belediye Meclisi ve merkezi yönetim kuruluşlarına düzenli gözlem yapması ve rapor sunması" gerektiğini belirtmektedir,⁵¹ (bunu zorunlu kılmadan veya sıklığını belirtmeden). Ofis başkanı gereksinimleri daha sıklıkla: o belediye başkanı ve belediye meclisine yıllık rapor sunmalıdır⁵² ve her

⁴⁷ Bazı belediyeler, örneğin Gilan, Prizren ve Viti, bir dizi ilgili paydaş ile danışmanlık içerisinde, 2011/2012 belediye geri dönüş stratejilerini geliştirmiş ve resmi bir şekilde onaylamıştır, üçte ikiden büyük bir bölümü (27) bu doğrultuda herhangi bir girişimde bulunmamıştır.

⁴⁸ Ferizovik, Kosova Ovası, Gilan, Lipyan, Mitroviça, Prizren, İstimye, Şturpçe, Suhareka ve Viti.

⁴⁹ AGİT Raporu 2010, *supra* not 4.

⁵⁰ Sadece Ferizovik ve Şturpçe tasarı süreci sırasında ilgili paydaşlarla danışmamıştır.

⁵¹ BTGDO Yönetmeliği, *supra* not 7, Madde 7.1.7.

⁵² *Ibid.*, Madde 8.2.

Topluluklar Komitesi (TK)⁵³ toplantısı sırasında ayrıntılı rapor sunmak zorundadır; o ayrıca “merkezi kuruluşlar” tarafından gelen “talep üzerine” bilgi vermek ve rapor hazırlamalıdır.⁵⁴ Merkez-yerel etkileşimi hakkında diğer referanslar belirsizdir ve genel anlamda “işbirliği” ve “koordinasyon” üzerine atıfta bulunmaktadır.⁵⁵

Yukarıda belirtildiği üzere, BTGDO’leri nispeten yeni kurulmuştur ve raporlama prosedürlerine bağlılığı sadece anlamlı bir zaman süreci içerisinde analiz edilebilir. Bununla birlikte, ofislerin etkin gözetimi sorumlulukların düzgün bir şekilde uygulanmasını sağlaması nedeniyle, bu alanlardaki uyumu gözetlemek önemli olacaktır.

2.3 Bulguların özeti

Yeni BTGDO Yönetmeliği BTO’leri ve BGDM’lerinin karşılaştığı bazı sorunların giderilmesi doğrultusunda uzun bir yol kat ederken – ofislerin açık bir yasal temele dayanması ve onların temel personel ve operasyonel kaynakları ile donatılması dahil – projeler ve faaliyetler için yetersiz finansman, belediye politika planlaması eksikliği ve tutarlı ile etkili bir merkezi-yerel koordinasyon eksikliği gibi kalıcı sorunlar, BTGDO’lerinin kendi görevini yerine getirmesini engellemeye devam edebilir. Düzgün bir şekilde belirlenip uyulmadığı sürece, zayıf gözetim ve raporlama mekanizmaları ayrıca belediye ve merkezi kuruluşlar için sorumluluklarını yerine getirmesi konusunda BTGDO’lerin etkinliğini değerlendirmek zorlaşacaktır.

3. GERİ DÖNÜŞ ALANLARINDA KÖTÜLEŞEN GÜVENLİK DURUMU

Bu bölüm rapor dönemi sırasında geri dönüş alanlarındaki güvenlik olayları hakkında bölgesel bir bakış açısı sağlamaktadır ve bu olayların geri dönen topluluklar yanı sıra halen yerinden edilmiş bulunan potansiyel geri dönecek kişiler arasında güvenlik algıları üzerindeki etkiyi gösterecektir. Bunun geri dönenlerin güvenlik algıları üzerine etkisi ve geri dönüş sürecinin genel sürdürülebilirliğini değerlendirerek, bu bölüm ayrıca güvenlik olaylarına belediye tepkileri hakkında bilgi vermektedir.

3.1 Geri dönüş alanlarındaki güvenlik durumuna bölgesel bakış

Gilan bölgesi

Gilan bölgesindeki geri dönüş alanlarını etkileyen güvenlik olayları Ferizovik belediyesi üzerinde yoğunlaşıp, özellikle Bablak, Doganay, Macır Talinovça ve

⁵³ İbid., Madde 8.3. Topluluklar Komitesi (TK) belediyede yaşayan tüm topluluklar üyelerini barındıran zorunlu belediye kuruluşudur ve topluluk hakları ve çıkarlarının tam olarak yerine getirilmesi doğrultusunda belediyenin yasalara uygunluğunu gözlemlemektedir.

⁵⁴ İbid., Madde 8.4.

⁵⁵ İbid., Madde 1.2, 7.1.6, 8.7, 10.4.

Srpski Babuş geri d6n6ř b6lgelerinde g6r6lm6řt6r.⁵⁶ Gilan şehrinde Kosova Sırp topluluğu m6lkiyetini hedefleyen bazı olaylar da mevcuttu.⁵⁷

Kosova Sırp toplumuna mensup geri d6nen bir 6iftin Macir Talinov6a karma k6y6ndeki evlerinde vurularak 66ld6r6ld6ę6 en ciddi olay 6 Temmuz 2012 tarihinde meydana gelmiştir. Rapor d6nemi boyunca, yukarıda belirtilen t6m geri d6nenlerin evleri ayrıca tekrarlanan hırsızlık olaylarından etkilenmiştir: 2011 yılında, Kosova Sırp geri d6nenlere ait Doganay, Macir Talinov6a ve Sırp Babuşu k6ylerinde ikamet edilmeyen evlerin yaklaşık 80'ı yağmalanmıştır. Bir6ok durumda, evler tekrarlanan hırsızlık olaylarına tabi tutulmuştur. Bununla birlikte, Bablak'taki geri d6n6ř alanları 2005 yılında sık sık yağmalanırken, Ağustos ile Kasım 2011 tarihleri arasında olayların sayısında 6nemli bir artış g6r6lm6řt6r ve dini ile k6lt6rel 6neme sahip (Sırp Ortodoks mezarlıkları ve kiliseler) alanlara y6nelik zarar verme eylemleri yanı sıra geri d6nen topluluklara y6nelik s6zl6 taciz ve g6zdağı olaylarını i6ermeye başlamıştır; Macir Talinov6a ve Bablak k6ylerinde, failler ayrıca yerel Sırp Ortodoks kilisesini hedef almıştır. Gilan şehrinde, ağırlıklı olarak Kosova Arnavut topluluğu tarafından ikamet edilen b6lgede Kosova Sırp ailesine ait olan tek ev iki sefer ateşe verilmiştir, şubat 2011 ve Ağustos 2011 tarihlerinde. Olay kundaklama olarak değerlendirilmiştir, fakat kimse suçlanmamıştır. Yukarıda belirtilen olayların 6oğunda hi6bir fail tespit edilmemiştir; tek istisna Aralık 2010'da dokuz kişinin 30 hırsızlık suçlamasıyla bir ay s6reyle g6zaltına alındığı Sırp Babuşu'nda g6r6lm6řt6r.

Ferizovik belediye kuruluşları yukarıda belirtilen olaylara kapsamlı ve kararlı bir şekilde yanıt vermiştir. Macir Talinov6a'da yaşanan 6ifte cinayetten bir g6n sonra, belediye başkanı saldırıya y6nelik sert bir kınamada bulunmuştur ve bu Arnavut6a ve Sırp6a olarak belediye internet sitesinde yayınlanmıştır.⁵⁸ Topluluklar ve geri d6n6ř bakanı ve bir bakan yardımcısı ile birlikte, etkilenen topluluğu rahatlatmak amacıyla, aynı g6n i6erisinde k6y6 ziyaret etmiştir. Cinayetten sonraki g6nlerde, polis Macir Talinov6a ve belediyedeki diğer Kosova Sırp k6ylerinde varlığını arttırmış ve olayın aşırı bir hassasiyetle ele alındığını bildirmiştir.⁵⁹ Polis etkilenen topluluk ile d6zenli irtibat sağlayacağını ve onları rahatlatmak 6zere gelişmeler hakkında bilgi vermeye devam edeceğini s6ylemiştir. Olay 8 Temmuz'da d6zenlenen olağan6st6 YKGGK toplantısında tartışılmış ve ardından yayınlanan g66l6 bir kınama demeci aracılığıyla, katılımcılar sorumlu kuruluşların acil bir şekilde faillerin bulunması ve cezalandırılması 6ağırısında bulunmuştur.

Geri d6nenlerin m6lkiyetini hedef alan olaylar ile ilgili olarak, Bablak k6y6ndeki tekrarlanan yağmalama olayları 10 Ekim 2011 tarihli BTGK sırasında g6r6ř6lm6řt6r, ki bu vesileyle belediye başkanı g6venlik akt6rlerinden hırsızlık olaylarını 6nlemek

⁵⁶ Sırp Babuşu'nda Kosova Sırp geri d6nen aileleri i6in 74 ev inşa edilmiştir. Bununla birlikte, sadece beş aile ve bir birey şimdiye kadar s6rekli olarak k6ye yerleşmiştir. Kosova Arnavut-6oğunluklu Doganay k6y6nde, Kosova Sırp geri d6nen aileleri i6in inşa edilen altı ev şu anda boş kalmaktadır. 2006 ve 2007 yılında geri d6nen aileler i6in Kosova Arnavut-6oğunluklu Macir Talinov6a k6y6nde inşa edilen 45 eve, where 45 houses were built for returnees in 2006 and 2007, başlangı6ta yerleşen 40 ailenin sadece 16'sı b6lgede yaşamaktadır (23 kişi).

⁵⁷ Gilan şehrinde, evi olan bir aile 2004 Mart olayları sırasında yerinden edilmiştir ve zamandan itibaren komşu şilovo k6y6ne yerleşmiştir.

⁵⁸ Bkz. Gilan belediyesi internet sayfası, "Ferizovik belediye başkanı Jevti6 6iftinin 66ld6r6lmesini ağır bir şekilde kınıyor", <http://kk.rks-gov.net/ferizaj/News/Kryetari-i--Ferizajt,-Agim-Aliu-denon-ashper-vrasj.aspx?lang=sq-AL> (Albanian), <http://kk.rks-gov.net/ferizaj/News/Kryetari-i--Ferizajt,-Agim-Aliu-denon-ashper-vrasj.aspx?lang=sr-Latn-CS> (Serbian), 7 Haziran 2012.

⁵⁹ Kosova polis temsilcisi ile g6r6şme, 8 Haziran 2012.

için daha büyük bir ciddiyetle harekete geçmesini talep ederek, köyde yaşayan iki geri dönen aileye tazminat sağlanması kararlaştırılmıştır, 10 Kasım tarihinde ise bu yerine getirilmiştir.⁶⁰ Güvenliği daha fazla arttırmak amacıyla, belediye ayrıca köydeki polis devriyesi sayısını arttırmış ve kamu aydınlatma sistemini onarmıştır. Belediye başkanı, topluluklar ve geri dönüş bakanı ile birlikte, olayları aleni bir şekilde kınamıştır. Doganay köyündeki olay 3 Şubat 2012 tarihli BTGK toplantısında ele alınmıştır, ki bu sırada polis toplum polisliği üzerine yeni stratejisini tanıtmıştır; teşvik edici olarak, söz konusu strateji etkilenen bölgelerde artan polis varlığını ve bu bölgelerdeki subayların ataması sırasında daha fazla bir tutarlılığı öngörmektedir.

2012 yılı başlarında, Ferizovik belediyesi YKKG'ni oluşturmuştur ve tanıtım toplantısı 18 Ocak tarihinde gerçekleşmiştir, ki bu vesileyle 25 topluluk temsilcisi AGİT temsilcileri tarafından sağlanan YKKG'lerin rolü ve işleyişi hakkındaki sunuma katılmıştır. 20-22 Mart ve 11-12 Nisan tarihlerinde, on Ferizovik YKKG üyesi, kendi toplulukları ve ötesinde doğru partnörlerin bulunması doğrultusunda YKKG'lerin yeteneğinin artırılmasına odaklanan, Kamu Güvenliği için Kosova Akademisi'nde gerçekleşen AGİT tarafından yürütülen eğitim oturumlarına katılmıştır. Eğitim oturumları sonrasında, Ferizovik YKKG, 5 Nisan ve 30 Mayıs 2012 tarihleri olmak üzere, iki kere toplanmıştır. Bununla birlikte, şaşırtıcı şekilde, her iki vesile sırasında da geri dönüş alanlarının güvenlik sorunu katılımcılar tarafından dile getirilmemiştir. Bu durum ikinci toplantıya katılan bir medya temsilcisi tarafından belirtilmiş ve eleştirilmiştir; Kosova polisi devriyelerdeki güncelleme ile yanıt vermiştir. Bununla birlikte, hiçbir YKKG toplantısında Kosova Sırp temsilcileri tarafından ileri sürülen veya tartışılan bir konu olmamıştır.⁶¹

Gilan şehrindeki sözde kundaklama olayları BTGK toplantısı sırasında ileri sürülmemiştir, fakat belediye başkanı talebi üzerine acil durum ve kurtarma departmanı konuyu görüşmek üzere 22 Şubat 2012 tarihinde bir toplantı düzenlemiştir. 23 Şubat tarihinde, belediye başkanı ayrıca belediye internet sayfasında olayı kınayan bir basın açıklaması (sadece Arnavutça olsa dahi) yayınlamıştır.⁶²

Bununla birlikte, etkilenen köylerde geri dönenler arasındaki endişeleri hafifletmeye yönelik çeşitli belediye aktörlerinin çabalarına rağmen güvenlik durumunun kötüleşmesi geri dönüş sürecinin sürdürülebilirliğini etkileyerek, toplulukların güvenlik algılamaları üzerinde olumsuz etki bırakmıştır: örneğin, ciddi bir tehditin mağduru olan Bablak köyündeki yaşlıca bir geri dönen kişi, Kosova'yı süresiz olarak terk etmiştir. Olayların kendi mülkiyetini satması için kasıtlı olarak gerçekleştirildiğine inanan Gilan'daki yanmış ev sahibinin endişelerini dile getirmek doğrultusundaki belediye girişimleri de başarısız olmuştur. Kendi kişisel güvenlikleri açısından algılanan risk olgusu göz önünde bulundurularak, o kendisi ve ailesinin Gilan'a geri dönmeye istekli olmadığını AGİT'e bildirmiştir.⁶³

⁶⁰ Tazminat malezmleri elektrikli fırınlar, buzdolapları, çamaşır makineleri, televizyon setleri, odunlu soba ve elektrikli kazanları içermektedir. Yardım paketlerinin toplam tutarı 2.192 Euro olmuştur.

⁶¹ Ferizovik Kosova Sırp YKKG temsilcisi ile görüşme, Ferizovik belediye meclisi salonu, 30 Mayıs 2012.

⁶² Bkz. Gilan belediyesi internet sayfası, "Hasar görmüş evin değerlendirilmesi için bir komisyon oluşturuldu", <http://kk.rks-gov.net/gilan/News/Advertisement/Formohet-komisioni-per-vleresimin-e-shtepise-se-de.aspx> (erişildi, 6 Haziran 2012).

⁶³ Hasar görmüş mülkiyet sahibiyle gerçekleşen görüşme, 22 Şubat 2012. Mülk sahibi ayrıca kendisinin geçenlerde malvarlığını satması için görüşüldüğünü fakat onun bunu reddettiğini bildirmiştir.

Rapor dönemi sırasında, tekrarlanan olaylar yanı sıra faillerin polis tarafından tespit edilememesi ve yargı sisteminin olayları mahkemeye taşımak konusundaki etkisizliği, geri dönenlerin Kosova Arnavut mensubu alıcı topluluklar ile Kosova kuruluşlarının geri dönüş sürecini gerçekten desteklemediği doğrultusundaki algılarını körüklemeye devam etmiştir. Bununla birlikte, bu algılar polis ve belediye kuruluşları tarafından yürütülen girişimler sayesinde kısmen hafifletilmiştir, özellikle Ferizovik'te olayların kurumsal mekanizmalar ve kınama demeçleri aracılığıyla ele alınması gibi.⁶⁴ Güvenlik olaylarının sayısı ve sıklığı yanı sıra geri dönenler ve YEK'lerin güvenlik algılamaları açısından bu tür belediye girişimlerinin uzun-vadeli etkilerinin gözlenmesi önemli olacaktır.

Mitroviça bölgesi

Mitroviça bölgesinde, güvenlik olayları Vıçitrın belediyesine bağlı Dolak ve Ştitarıça,⁶⁵ Novoselo Macun⁶⁶ ve Banyska⁶⁷ geri dönüş alanlarında; ve güney Mitroviça'daki Svinyare geri dönüş alanında meydana geldiği bildirilmiştir.⁶⁸

22 Mart 2012 tarihinde Vıçitrın belediyesine bağlı Banyska köyünde, Sırp Ortodoks mezarlığını hedefleyen vandalizm olayı olarak, şüpheli kundaklama vakası polise ihbar edilmiştir. Olaylar Kosova polisinin katılımcıları soruşturmanın durumu hakkında bilgilendirdiği 2 Nisan tarihinde gerçekleşen BTGK toplantısı sırasında tartışılmıştır. Belediye her iki olayı kınayan basın açıklaması (sadece Arnavutça olmakla birlikte) yayınlarak, kararlı bir şekilde tepki göstermiştir.⁶⁹ Olay ayrıca süregiden haftalar boyunca köyde kalıcı bir karma birim oluşturan Kosova polisi tarafından ciddiye alınmıştır.

Mülkiyet ile ilgili olaylar, özellikle boş evlere yönelik hırsızlık ve hasar verme girişimleri, Vıçitrın belediyesine bağlı Dolyak ve Novoselo Macun köylerinde 2010 yılı sonları/2011 yılı başlarında ve Eylül 2011'de bildirilmiştir. Olaylar 6 Aralık 2010 ve 7 Şubat 2011⁷⁰ tarihli BTGK'lerinde tartışılmıştır ve potansiyel geri dönecek kişilerin güvenlik algılarını geliştirmek amacıyla, Kosova polisi 24 saat devriye girişimini başlatmıştır; bununla birlikte, yeni geri dönüşler olmadığı gibi, polis

⁶⁴ Toplulukların algılamaları üzerine tüm referanslar Şubat ve Mart 2012 arasında AGİT saha ekiplerinin toplulukların temsilcileri ile gerçekleştirmiş olduğu bireysel görüşmelerden alınmıştır.

⁶⁵ 2010'da, Dolak ve Ştitarıça'da 15 ev inşa edilmiştir, Kosova Sırp aileleri için 13 ve 2 savunmasız Kosova Arnavut ailesi için. Bununla birlikte, Kosova Sırp aileleri köye geri dönmemiştir ve köy tek-etnikli olmaya devam etmektedir.

⁶⁶ Novoselo Macun'da, potansiyel Kosova Sırp geri dönenleri için 35 ev inşa edilmiştir; buna rağmen, hiçbiri geri dönmemiştir. BTGDO başkanına göre, eski sakinlerin çoğu belediye'deki en büyük Kosova Sırp köyü olan Priluje'ye yerleşmiştir.

⁶⁷ Vıçitrın'daki Banyska köyü yaklaşık 11 veya 12 geri dönen ailenin bulunduğu karma bir köydür.

⁶⁸ Svinyare güney Mitroviça yakınlarında yer alan bir köydür. Onun Kosova Sırp sakinleri 1999 çatışması ve 2004 yılında Mart olayları sırasında köyün büyük hasarlar görmesiyle göç etmiştir. Köy 2006 yılında başarısız bir geri dönüş projesi alanıydı. 1999 ve 2004 yılında hasar gören 120 evin büyük çoğunluğu onarılmıştır, ancak insanlar kendi yardımları ve varlıklarını toplamak için kısaca "geri dönmüştür."Günümüzde, onarılan evler boş durmaktadır ve sadece iki Kosova Sırp mensubu sürekli olarak köyde kalmaktadır.

⁶⁹ Belediye internet sayfası, "Belediye Banyska'daki iki olaya tepki vermektedir", 26 Mart 2011, <http://kk.rks-gov.net/vushtri/News.aspx> (erişildi, 3 Haziran 2012).

⁷⁰ BTGK'nin güney Mitroviça'da yeni oluşturulması beklenmektedir, bununla birlikte, güvenlik ile ilgili olayların görüldüğü iki haftalık Kurtarma Savunması Komitesi mevcuttur.

kademeli olarak varlığını azaltmış ve 2011 yılı ikinci yarısında devriyeleri tamamen durdurmuştur. Vıçitırın karakol amiri oturulmayan bir alanda böyle güçlü bir polis varlığını sürdürmek için yeterli personele sahip olmadığını belirtmiş, fakat geri dönen aileler olduğunda 24 saat devriyeyi yeniden başlatacağını kaydetmiştir.⁷¹

2011 ve 2012 yılı boyunca güney Mitroviça'daki Svinyare geri dönüş bölgesinde ciddi ve sıkça görülen kundaklama olayları yanı sıra dini öneme sahip alanlara yönelik saldırılar yaşanmıştır. Belediye yetkilileri resmi bir kınama bildirisi yayınlamış ve olay herhangi bir BTGK toplantısında tartışılmamış olmakla birlikte, belediye düzenli olarak YEK'leri dönmek için teşvik ederek, sürece sözde destek olmuştur.⁷² YEK temsilcisi belediye soygunların sona ereceğine dair bir garanti vermeden geri dönmeyeceklerini belirtmiştir.⁷³

Svinyare'deki güvenlik olaylarına tepki olarak, 1 Kasım 2011'de bölge sakinleri Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Yönetim Misyonu (UNMIK), Avrupa Birliği Hukukun Üstünlüğü Misyonu (EULEX) ve NATO Kosova güçleri (KFOR) başkanlarına bir mektup göndererek, mülkiyetlerinin “sistematik bir şekilde yok edilmesi”, dini öneme sahip alanların hasar görmesi ve topraklarının Kosova Arnavutları tarafından yasadışı bir şekilde işlenmesi konusunda şikayette bulunmuştur.⁷⁴ Ağustos 2012 tarihine kadar herhangi bir kurumdan bu doğrultuda bir bir yanıt alınmamıştır. Şubat 2012'de, YEK temsilcileri topraklarının Kosova Arnavut köylüleri tarafından alınıp yasadışı bir şekilde ekilmesi nedeniyle Mitroviça Belediye Başkanı'na şikayet etmiştir.⁷⁵ Belediye Başkanı olayı Mitroviça karakol amiri ile görüşeceğini belirtmiştir; 2012 yılı baharında, bildirilen hırsızlık olaylarını araştırmak amacıyla Kosova polisinin varlığı arttırılmıştır.

İpek bölgesi

İpek bölgesinde, güvenlik olayları İstog belediyesine bağlı Dobruşa, Opraşka ve Zalç köylerinde görülmüştür; ve İpek belediyesine bağlı Babiç, Belopole, Brestovik, Gorajdevça, Lazoviç, Siga ve Vragovça köylerinde meydana gelmiştir.

En ciddi olay 20 Ekim 2011 tarihinde İstog belediyesine bağlı Dobruşa⁷⁶ köyünde meydana gelmiştir; bir mülkiyet anlaşmazlığı sırasında, geride bir ölü ve iki yaralı bırakarak, Kosova Arnavut topluluğuna mensup bir kişi üç Kosova Sırp mesubuna ateş açmıştır. Mağdurların ikisi Dobruşa'daki mülkiyetlerini ziyaret etmek ve fail ile mülkiyet sahipliği konusunu netleştirmek üzere köye gelmek zorunda kalan Kosova Sırp topluluğu mensubu yerinden edilmiş kişilerdi; üçüncüsü ise onlara eşlik eden İstog'da yaşayan bir geri dönen kişiydi. Kosova polisi olay hakkında bilgilendirilmiş olup hemen karşılık vermiştir. 21 Ekim 2011 tarihinde şüpheli kişi polise teslim olmuştur ve duruşma Temmuz 2012 başlarında başlamıştır.

⁷¹ Vıçitırın karakol amiri, kişisel görüşme, 27 Şubat 2012.

⁷² Belediye geri dönüş çalışma grubu, 1 Haziran 2010; belediye geri dönüş çalışma grubu, 6 Ocak 2011.

⁷³ İbid.

⁷⁴ Svinyare köyü sakinleri mektubu Sn. Farid Zarif, UNMIK Başkanı; Sn. Xavier de Marniak, Avrupa Birliği Hukukun Üstünlüğü Misyonu Başkanı (EULEX); ve General Erhard Drews, Kosova Güçleri (KFOR) Komutanı, Zvečan, 1 Kasım 2011.

⁷⁵ Svinyare'deki Kosova Sırp YEK'leri temsilcisi, AGİT ile kişisel görüşme, 29 Şubat 2012.

⁷⁶ Dobruşa Kosova Arnavut, Kosova Boşnak ve bir Kosova Sırp geri dönen aile tarafından ikamet edilen etnik açıdan karma bir köydür.

Olaya güçlü bir belediye tepkisi olmuştur. Olaydan bir gün sonra İstog Belediye Başkanı aleni olarak ateşlemeyi kınamış ve kınama metnini belediyenin resmi internet sayfasında yayınlamıştır (sadece Arnavutça olsa dahi).⁷⁷ Kınama demeçleri ayrıca AGİT⁷⁸ dahil olmak üzere, merkezi⁷⁹ ve uluslararası kuruluşlar tarafından ilan edilmiştir. Olay 27 Ekim 2011 tarihli BTGK oturumunda tartışılmıştır, ki bu Kosova Sırp BTGK üyesi tarafından övgüyle karşılanmıştır (olay mağdurları kendi temsilcileri tarafından bundan haberdar olmadığından şikayet etmesine rağmen).⁸⁰ Erişim faaliyetleri etkilenen topluluğun güvenini kazanmak amacıyla, olay sonrasında da yürütülmüştür. 24 Ekim 2011 tarihinde, İstog BTGK başkanı hayatta kalan iki mağduru hastanede ziyaret etmiştir ve o zamandan itibaren düzenli olarak Dobruşa'ya erişimler düzenlemektedir.

2011 yılı boyunca Opraşka⁸¹ ve Zalç⁸² geri dönüş alanlarındaki güvenlik olaylarında bir artış görülmüştür. 2011 yılı başlarında, 17 Ocak tarihinde, Opraşka köyünden bir Kosova Sırp geri dönen mensubu polise evinin ateşe verildiğini bildirmiştir. Ertesi gün, aynı kişi oğlunun evinin soyulduğunu polise bildirmiştir. 23 Ocak'ta, aynı bölgede bir başka Kosova Sırp mensubu geri dönen kişi fiziksel saldırıya uğramıştır. Zalç köyünde, çok sayıda hırsızlık olayı, mülkiyete hasar verme ve Kosova Sırp mülkiyetindeki ormanlardan yasadışı olarak odun kesme olayları gerçekleşmiştir.

Söz konusu olaylar aynı zamanda BTGK oturumlarında tartışılmıştır ve 1 Şubat 2012 tarihinde İstog belediye başkanı Kosova Sırp köyü temsilcisiyle görüşmek üzere Opraşka köyünü ziyaret etmiştir. Belediye başkanının ziyareti ardından, belediye bölgenin altyapısını geliştirmek üzere adımlar atarak Zalç köyündeki çift yol bağlantısı ve Opraşka'ya giden yolun rehabilitasyonunu yapmıştır. Bunlar doğrudan yapılan ziyaretlere atfedilmemekle birlikte, güvenlik durumunda genel bir iyileşmenin sağlandığı görülmektedir.⁸³

Bu tekrarlanan ve sistematik olayların etkilenen topluluklar arasındaki güvenlik algılamaları üzerinde ciddi bir etkisi olmuştur. 23 Aralık 2011 tarihinde, Zalç köyündeki Kosova Sırp geri dönenleri belediye kurumları, İstog Kosova polis

⁷⁷ “İpek belediyesine bağlı Opreška köyündeki geri gönderilen kişilere yapılan saldırının kınanması” [Arnavutça dilinden tercüme edilmiş], İstok belediye kuruluşları resmi internet sayfası, 21 Ekim 2011, <http://kk.rks-gov.net/istog/News/Kryetari-i-Komunes-Haki-Rugova,-denon-vrasjen-e-nj.aspx> (erişildi, 19 Haziran 2012).

⁷⁸ AGİT Basın Açıklaması, “AGİT Kosova Misiyonu Dobruşa köyündeki cinayeti kınıyor, 21 Ekim 2011, <http://www.osce.org/kosovo/84225> (erişildi, 13 Ağustos 2012); Peter Feith, “İstog'daki geri gönderilen kişilere yapılan saldırının kınanması” [Arnavutça dilinden tercüme edilmiş], Telegrafi, Ocak 26, 2011, <http://www.telegrafi.com/?id=2&a=12597&komentet=1> (erişildi, 19 Haziran 2012).

⁷⁹ “Hükümet geri gönderilen kişilere yapılan saldırıları kınıyor” [Arnavutça dilinden tercüme edilmiş], KosovoLive, Ocak 17, 2011, <http://www.kosovalive.com/?cid=1,2,71625> (erişildi, 19 Haziran 2012).

⁸⁰ AGİT Güvenlik Tepkileri Raporu 2011, *supra* not 28, s. 21.

⁸¹ Opraşke köyünde Kosova Sırp geri dönenler için 15 ev inşa edilmiştir. Şu anda köyde sadece iki aile sürekli ikamet etmektedir, fakat diğerleri çoğunlukla Sırbistan olmak üzere, arasıra ziyarete gelmektedir.

⁸² Zalç Kosova Arnavut, Kosova Mısırlı ve Kosova Sırp toplulukları tarafından ikamet edilen karma bir köydür. 26 ev inşa edilmiş ve bunlara 13 Kosova Sırp ailesi sürekli olarak yerleşmiştir; diğerleri arasıra ziyarete gelmektedir.

⁸³ AGİT saha ekipleri ve UNHCR genel güvenlik durumunun kısmen iyileşmesi konusunda altyapı çalışmalarının sorumlu olduğuna inanmaktadır. UNHCR, e-posta, 4 Ekim 2012.

karakolu, İçişleri Bakanlığı ve uluslararası topluluğa bir “endişe mektubu” yönelterek, güvenlik olaylarına dikkati çekmiş ve ilgili kuruluşların failleri adaletin karşısına çıkarması için “somut adımlar” atması konusundaki başarısızlığından yakınmıştır. Mektubu aldıktan sonra, polis köy temsilcisini ziyaret etmiş ve kendisinin doğrudan soruşturma ofisi şefine başvurmasını önermiştir. Devam eden güvenlik olayları 24 Kasım 2011 tarihli BTGK görüşmesi sırasında polis tarafından ileri sürülmüş ve söz konusu mektup 30 Aralık 2011 tarihli TK toplantısında ele alınmıştır; bununla birlikte, Ağustos 2012 kadar herhangi bir izleme eylemi alınmamıştır.

İpek belediyesinde, rapor dönemi sırasında geri dönenleri etkileyen çeşitli olaylar Brestovik⁸⁴ köyünde meydana gelmiştir. 12 Mayıs 2011 tarihinde, bir Kosova Sırp çifti maskeli ve silahlı adamların para talep ederek evlerine girdiğini bildirmiştir. Failler çifte fiziksel saldırıda bulunmuş ve cep telefonunu çalmıştır. 17 Ağustos 2011 tarihinde, bir Kosova Sırp mensubu bodrumunun ateşe verildiğini bildirmiştir; soruşturma sırasında polis kundaklama kanıtları bulmuştur. 3 Eylül 2011 tarihinde, başka bir Kosova Sırp mensubu yerel bir dükkanda dururken bir Kosova Arnavutu tarafından hakarete uğramıştır. 22 Kasım 2011 tarihinde, Lazoviç⁸⁵ mahallesinden bir Kosova Sırp mensubu (İpek şehri) evini ateşe vererek birilerinin yatak odası penceresinden patlayıcı madde attığını bildirmiştir. 2011 yılı içerisinde gerçekleşen diğer olaylar Levoşa,⁸⁶ Siga⁸⁷ ve Gorajdevça⁸⁸ köylerinde çalma ve ağır hırsızlık vakaları; Vragovça,⁸⁹ Belopole⁹⁰ ve Babiç⁹¹ köylerde taşınmaz mallara hasar verme girişimleri; ve Levoşa, Belopoye ve Gorajdevça köylerinde yasadışı odunculuk faaliyetlerini içermektedir.

Yukarıda belirtilen tüm olaylar ile ilgili olarak, sadece bir şüpheli, Brestovik köyündeki hakaret üzerine, polis tarafından gözaltına alınmıştır; söz konusu kişi sonra suçlamada bulunmadan serbest bırakılmıştır. Olaylar hiçbir zaman BTGK veya herhangi bir diğer belediye güvenlik forumunda tartışılmamıştır ve İpek belediye kuruluşları tarafından, kamu kınama demeçleri veya erişim faaliyetleri dahil, etkilenen toplulukları rahatlatmak amaçlı herhangi bir girişimde bulunmamıştır.

İpek belediyesinde yaşanan olayların sıklığı, Kosova polisinin faillerin belirlenmesi ve yargılanması konusundaki yetersizliği ve genel bir belediye kınaması ve destek eksikliği, Kosova Sırp mensubu geri dönen kişiler arasında güçlü güvensizlik duygularına yol açmıştır. Bununla birlikte, endişe düzeyi artarken, yardım talebinde

⁸⁴ Brestovik köyünde yaklaşık 70 ev Kosova Sırp geri dönenleri için inşa edilmiştir; 60’i sürekli olarak oraya yerleşmiştir.

⁸⁵ Lazoviç’te, 2007 yılında 16 ev Kosova Sırp geri dönenleri için inşa edilmiştir; yedi aile oraya sürekli olarak yerleşmiştir.

⁸⁶ Levoşa’da 21 ev Kosova Sırp geri dönenleri için inşa edilmiştir; yaklaşık 25 geri dönen kişi sürekli olarak orada ikamet etmektedir.

⁸⁷ Siga’da 30 ev Kosova Sırp geri dönenleri için inşa edilmiştir; altı aile oraya sürekli olarak yerleşmiştir.

⁸⁸ Gorajdevça köyünde, Kosova Sırp geri dönenleri için üç ev inşa edilmiştir. Şu anda sadece bir Kosova Sırp ailesi bu evlerde yaşamaktadır; diğer ikisi su ve elektrik bağlantısının olmaması nedeniyle boş durmaktadır.

⁸⁹ Vragovça’da, bir ev Kosova Rom geri dönenleri için inşa edilmiştir.

⁹⁰ Belopole köyünde, 80 ev Kosova Sırp geri dönenleri için inşa edilmiştir; 50’si sürekli olarak buraya yerleşmiştir.

⁹¹ Babiç köyünde, dört ev Kosova Sırp geri dönen aileleri için inşa edilmiştir; şu anda hiçbir geri dönen aile burada yaşamamaktadır.

bulunan potansiyel geri dönenler listesi önceki yıllarla göre tutarlı kalarak, bunun geri dönüş sürecini etkilediği görünmemektedir.

Prishtine bölgesi

Prishtine bölgesinde, güvenlik olayları Kosova Ovası geri dönüş bölgesinde, özellikle Dobri Dub⁹² ve Yukarı Miradi⁹³ köylerinde meydana geldiği bildirilmiştir.

Eylül 2011’de, geri dönüş bölgelerinden Dobri Dub köyündeki Sırp Ortodoks mezarlığında iki mezar taşı tahrip edilmiştir; Ekim 2011’de ise iki mezar taşı daha hasar görmüştür. Olaylar Kosova polisine bildirilmiştir, ancak Ağustos 2012 kadar yapılan hasar henüz onarılmamıştır. Kosova polisi olaya yönelik resmi bir soruşturma başlatmasına rağmen, herhangi bir şüpheli tespit edilmemiştir. Olay BTGK toplantısında tartışılmamıştır, fakat belediye meclis başkanının üzüntüsünü dile getirdiği özel amaçlı bir toplantı sırasında ileri sürülmüştür. Belediye olaya yönelik bir demeç veya kınama yayınlamamıştır, fakat kamu hizmetleri müdürü ve BTGK temsilcisi bölgeyi ziyaret etmiştir.

Yukarı Dobreva köyünde (Kosova Ovası belediyesi), ikamet edilmeyen bir geri dönenin evinden iki pencere çalınmıştır. Kosova polisi aynı bölgedeki başka bir boş evin pencerelerini çalmaya çalışırken yakaladığı iki şüpheliyi tutuklamıştır. Belediye olaylar hakkında resmi bir kınamada bulunmamış ve sorunu BTGK toplantısına taşımamıştır, ancak 3 Şubat 2012 tarihinde Kosova polisi belediye başkanı, topluluklardan sorumlu başkan yardımcısı,⁹⁴ KFOR, EULEX polisi, BTGK, dini temsilciler⁹⁵ ve AGİT ile bir toplantı düzenlemiştir ve bu vesileyle belediye başkan yardımcısı ve Kosova polis amiri olayların belediyedeki genel güvenlik durumunu etkilemediğini belirtmiştir.

Geri dönüş projelerinin 2007 ve 2011’de tamamlanmasına rağmen, herhangi bir dönemde hiçbir YEK’nin Dobri veya Yukarı Dobreva köyüne dönmemesi nedeniyle, yaşanan bu olayların sürdürülebilir geri dönüş süreci üzerindeki etkisini değerlendirmek zordur.

Prizren bölgesi

Prizren bölgesinde, güvenlik olayları potansiyel geri dönüş alanlarından Aşağı Sırbıça (Prizren belediyesi) ve Muşutişte (Suhareka belediyesi) köyleri üzerine yoğunlaşmıştır.⁹⁶

⁹² Dobri Dub Kosova Aşkale ve çoğunluğu Kosova Arnavut sakinlerinden oluşan karma nüfuslu küçük bir köydür. Kosova Sırp yerinden edilmiş aileler için yirmi ev inşa edilmiştir, fakat bundan faydalananlar mülkiyetini satarak Sırbistan’a geri dönmüştür.

⁹³ Yukarı Dobrava tek-etnikli bir Kosova Arnavut köyüdür. Kosova Sırp geri dönenleri için on bir ve Kosova Arnavut alıcı topluluğu için iki ev inşa edilmiştir. Günümüze kadar, herhangi bir geri dönüş yaşanmamıştır.

⁹⁴ Halkın en az yüzde 10’nun belediyedeki sayısal azınlıkta bulunan toplulukların yaşadığı belediyelerde, belediye başkanı, kendisine topluluklar konusunda önerilerde bulunması için, topluluklardan sorumlu belediye başkanı yardımcısının atanmasını önerebilir. Madde 61, 04/L-040 sayılı Yerel Özyönetim Yasası, 15 Haziran 2008.

⁹⁵ Ortodoks Kilisesi papazı ve Kosova Ovası imamı.

⁹⁶ Aşağı Sırbıça’daki geri dönüş projelerinin uygulanması 14 evin yapılması ile (13 Kosova Sırp ailesi ve bir Kosova Arnavut ailesi için) 2009 yılında başlamış ve 2010 yılında tamamlanmıştır. Şu anda bölgede herhangi bir geri dönen bulunmamaktadır. Sırp halkının 1998-1999 çatışması sırasında göç etmesi nedeniyle, Muşutişte şu anda sadece Kosova Arnavut topluluğu tarafından ikamet

Mayıs 2011’de, Aşağı Sırbıça’da Kosova Sırp’ların sahip olduğu yakın zaman önce tamamlanan 11 ev hasar görmüştür. AGİT saha ekiplerinin müdahalesi ardından, polis köydeki devriye sayısını arttırmıştır. Buna rağmen, herhangi bir fail tespit edilmemiş ve belediye hiçbir zaman kınama demeci yayınlamamıştır. Belediye yetkilileri, UNHCR ve Kosova Sırp yararlanıcıları arasında 28 Ekim 2012 tarihinde gerçekleşen toplantı sırasında, YEK’ler mülkiyetlerinin zarar görmesi nedeniyle duydukları üzüntüyü dile getirerek, onların mevcut durum hakkında bilgilendirilmediğini belirtmiştir. Onlar evler ve arazilere yönelik gerçekleşen vandalizm/hırsızlık ve gasp olaylarının ardından alıcı topluluğa erişim sağlamaması nedeniyle belediyeyi suçlamıştır. Buna karşılık, BTGDO başkanı düzenli olarak Aşağı Sırbıça köyünü ziyaret etmeye başlamıştır (yeniden yapılandırma projesinin başlangıcından itibaren yedi kez); ziyaretlerin başlamasıyla, bölgede başka bir olay yaşanmamıştır.

Yaşanan bu olumsuz olayların YEK’lerin ziyaret/geri dönüşünü etkilemediğini göstermiştir. Potansiyel geri dönecek kişiler onların onarım çalışmalarını izlemek üzere⁹⁷ bölgeye geri dönmek istediğini, fakat zorlu kış şartları nedeniyle bunu 2012 baharına kadar ertelediğini belirtmiştir. TGDB bunu takip etmeyi kabul etmiştir, fakat 19 Nisan 2012 tarihli belediye geri dönüş çalışma grubu sırasında dahil olmak üzere, UNHCR ve YEK temsilcilerinin tüm hatırlatmalarına rağmen, Ağustos 2012 tarihine kadar bunu başaramamıştır.

Bir başka olay 50 Kosova Sırp YEK’nin Ağustos 2011 tarihinde Suhareka belediyesine bağlı Muşutişte köyünü ziyareti sırasında gerçekleşmiştir. YEK’ler dini tören sırasında Kutsal Trinity Kilisesi harabeleri yakınlarında silah sesleri duyduğunu polise bildirmiştir. Bununla birlikte, silah çekme suçlamaları sırasında YEK’lere eskortluk yapan Kosova polisi, bu doğrultuda bir rapor hazırlayarak, olayları yalanlamıştır.

Belediye tarafından bir yanıt gelmemiştir. Bununla birlikte, Ocak ile Ağustos 2012 tarihleri arasında Suhareka Belediye Başkanı’nın resmi tutumu, belediyedeki güvenlik ve siyasi durumun geri dönüş için elverişli olmadığı doğrultusunda olmuştur. Ocak 2012’de, Kosova’nın kuzey kesimindeki gelişmeler nedeniyle alıcı Kosova Arnavut topluluğu ve Kosova Sırp YEK’leri arasında yaşanan gerginliklerle ilişkili olarak, güvenlik algılamaları nedeniyle Kosova’da Geri Dönüş ve Reentegrasyon (RRK III)⁹⁸ projesinin planlaştırılan uygulamasının ertelenmesini talep etmiştir.⁹⁹ Bu bölgedeki geri dönüş sürecini uzun bir süre için durdurarak, tüm taraflara geri dönüş sürecinin dışsal siyasi faktörlere bağlı olduğu mesajını vermiştir (bkz. bölüm 4.1).

edilmektedir. Çatışma sırasında yaklaşık 145 evin yıkılmasına rağmen, bölgede günümüze kadar herhangi bir yeniden yapılandırma/geri dönüş projesi uygulanmamıştır. Öngörülen Geri Dönüş ve Reentegrasyon III projesinin uygulanması, alıcı topluluk itirazları nedeniyle, 2012 başlarında durdurulmuştur. (bkz. 4.1 bölüm).

⁹⁷ Söz konusu toplantı sırasında TGDB temsilcisi Bakanlığın sadece, yerinden edilmiş kişilerin geri dönüş doğrultusunda açık bağlılık gösterdiği durumda, verilen hasarın onarımı için yatırım yapacağını bildirmiştir.

⁹⁸ RRK III Avrupa Birliği Kosova Ofisi ve TGDB tarafından ortaklaşa olarak finanse edilen ve IOM tarafından uygulanan iki-yıllık bir projedir.

⁹⁹ 16 Ocak 2012 tarihinde, belediye başkanı tarafından, IOM gönderilen, Suhareka BTGDO resmi mektubu.

3.2 Bulguların özeti

Yukarıda belirtilen geri dönüş bölgelerinde güvenlik durumunun bozulması ciddi bir endişe sebebidir. Oturulmayan geri dönüş evlerinin sistematik bir şekilde yağmalanması savunmasız geri dönen topluluklar yanı sıra potansiyel geri dönecek kişiler arasında korku ve güvensizlik havası yaratmıştır. Bu vandalizm veya dini ve kültürel öneme sahip alanlar, özellikle Sırp Ortodoks mezarlıkları ve kiliselerine yönelik yapılan saldırılar ve daha sıradışı durumlarda geri dönenlere karşı yapılan sözlü ve fiziksel saldırılar aracılığıyla şiddetlenmiştir. Bunların devam etmesi durumunda, bu tür olaylar geri dönüş sürecinin genel sürdürülebilirliğini ciddi bir şekilde zayıflatacaktır.

Bu sorunları gidermek amacıyla, Kosova polisi devriye sayısındaki artış aracılığıyla etkilenen toplulukları rahatlatmak üzere proaktif önlemler almıştır, örneğin Ferizovik, Mitroviça ve Prizren belediyelerinde. Ferizovik'teki geri dönüş bölgelerinde yeni polislik yönteminin uygulanması girişimleri, belediye aktörlerinin olaylar hakkında bilinçlendirmeyi arttırmak, etkilenen topluluklara güvence vermek ve takip eylemlerini koordine etmek üzere BTGK ve YKGK gibi yerel topluluk koruma mekanizmalarını kullanmak doğrultusunda artan istekliliği, ümit vericidir. Gilan belediyesi örneği bilhassa bu doğrultuda teşvik edicidir ve bu politikaların uygulanması – özellikle düzenli BTGK ve YKGK toplantıları ve yeni polislik stratejisi – sistematik bir şekilde gözetlenmelidir; bunların mevcut güvenlik durumu veya geri dönenler arasındaki güvenlik algılamaları üzerine somut olumlu etkilerinin olduğu gösterildiği takdirde, en iyi uygulama örnekleri olarak kullanılmalı ve Kosova genelinde etkilenen diğer geri dönüş bölgelerinde tanıtılmalıdır.

Birçok belediye erişim faaliyetlerinin düzenlenmesi ve kamu kınama demeçleri aracılığıyla etkilenen topluluklara yönelik desteğini belirterek, yaşanan olayları ciddiye aldığını göstermiştir; bununla birlikte, bu demeçler nadiren etkilenen topluluğun dilinde yayımlanmıştır (Ferizovik belediyesi istisnası dışında), İpek ve Suhareka belediye kurumları ise herhangi bir eylemde bulunmak konusunda başarısız olmuştur. Suhareka'da, belediye başkanı, güvenlik koşullarının geri dönüş için elverişli olmadığı gerekçesiyle, Ocak 2012'de geri dönüş sürecine desteğini resmi olarak geri çekmekle birlikte, olayların kınanması veya etkilenen topluluklara yönelik erişim faaliyetlerinin düzenlenmesi aracılığıyla dahil, genel durumun iyileştirilmesine yönelik uyumlu faaliyetlerin düzenlenmesi konusunda başarısız olmuştur.

4. ZORLU GERİ DÖNÜŞ ALANLARI

Belirlenen bazı alanlarda, etnik grupları arasındaki gerginlikler geri dönüş sürecini etkilemeye devam etmektedir. Alıcı toplulukların geri dönüş sürecine itirazı çoğunlukla çözülmemiş savaş suçları veya kayıp kişi vakalarından kaynaklanmaktadır, fakat bazı durumlarda bunlar mülkiyet anlaşmazlıkları veya güvenlik gelişmeleri nedeniyle meydana gelmektedir, Kosova'nın kuzey kesimindeki durum olduğu gibi.

Bu bölüm potansiyel geri dönecek kişiler ve alıcı topluluk arasındaki gerginliklerin geri dönüş sürecini engellediği söz konusu “zorlu geri dönüş bölgeleri” üzerine bölgesel bir bakış açısı sunmaktadır. Her bölge hakkında olayların kısa bir arkaplanını verdikten sonra, diyalogu geliştirmek ve geri dönüş sürecini desteklemek

doğrultusunda belediye kurumları ve/veya uluslararası kuruluşların çabalarını değerlendirmektedir.

4.1 Zorlu geri dönüş bölgelerine bölgesel bakış

Gilan bölgesi

Gilan bölgesinde, Yukarı Nerodimya köyü (Ferizovik belediyesi) zorlu geri dönüş bölgesi olarak tanımlanmıştır.

2006 ve 2010 yılları arasında, YEK'lerin kendi doğduğu yerleri ziyaret etmesi ve onların olası geri dönüşü için hazırlanan yerel kuruluşlarla karşılaşmasını sağlamak amacıyla Yukarı Nerodimye köyüne dört "git-ve-gör" (GVG) ziyareti düzenlenmiştir. Bu ziyaretlerin olaysız geçmesine rağmen, iki vesileyle hazırlayıcı güvenlik toplantısı sırasında Kosova Arnavut alıcı topluluğu temsilcileri, 1998-1999 çatışması sırasında yapılan zulümlerde yer alması nedeniyle, belirli Kosova Sırp YEK'lerinin istemediğini belirtmiştir. Beşinci GVG ziyaretinin 8 Kasım 2011 tarihinde gerçekleşmesi planlaştırılmıştır, fakat alıcı topluluktan yaklaşık 100 protestocunun YEK'lerin köye girmesini engellemek üzere köy girişini bloke etmesiyle engellenmiştir. Söz konusu protestonun belirtilen nedeni yine çatışma sırasında Kosova Sırp YEK'lerinin köyde işlediği vahşet iddiaları ve ilgili aktörlerin zanlıları adalet karşısına çıkarma konusundaki başarısızlığı olarak gösterilmiştir.

GVG ziyaretlerini düzenleyen Danimarka Mülteciler Konseyi (DRC), protestonun gerçekleşeceğine dair önceden herhangi bir göstergenin olmadığını ve UNHCR, Kosova polisi ve BTGDO arasında gerçekleşen düzenli güvenlik koordinasyon toplantıları dahil, gerekli hazırlık çalışmalarının tamamlandığını belirtmiştir.¹⁰⁰ Buna rağmen, vatandaşları protestoya davet eden afişler haftasonu içerisinde (5-6 Kasım) GVG ziyaretinin gerçekleşmesinden önce basılmış ve köy ile Ferizovik şehri boyunca yerleştirilmiştir.¹⁰¹ DRC planlaştırılan protesto gösterisi hakkında 8 Kasım tarihinde polis tarafından bilgilendirilmiştir, ki bu sırada YEK'lerin taşıma süreci devam etmekteydi.¹⁰²

Belediye temsilcileri, uluslararası kuruluşlar ve her iki topluluk temsilcilerinin katıldığı 9 Kasım 2011 tarihli takip brifing oturumu sırasında, bir alıcı topluluk temsilcisi Yukarı Nerodimye sakinlerinin ilke olarak Kosova Sırplarının dönüşüne karşı olmadığını, fakat çatışma sırasında işlenen suçlardan belirli YEK'leri sorumlu tuttuğunu belirtmiştir. O GVG ziyareti öncesinde alıcı topluluk ile danışılmaması nedeniyle duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir (aslında, önceki GVG görüşmelerine dahil edilmekle birlikte, Ekim 2011 olayı için gerçekleşen hazırlık toplantısına hiçbir Kosova Arnavut temsilcisi dahil edilmemiştir). O uluslararası topluluğunu (özellikle UNMIK ve EULEX) ilgili iddiaları etkin bir şekilde ele almak konusundaki başarısızlığı nedeniyle suçlamıştır. Son olarak, Kosova'nın kuzey kesimindeki durumun Kosova Arnavutları açısından hayal kırıklığına yol açtığını ve bunun protesto için ek bir tetikleyici olarak görev yaptığını dile getirmişti. Belediye, herkesin geri dönme hakkını vurgulayarak, toplantı sırasında aktif ve yapıcı bir rol oynamıştır,

¹⁰⁰ DRC temsilcisi ile telefon görüşmesi, 24 Kasım 2011.

¹⁰¹ İlanlar şu mesajı barındırıyordu: "Bildiri. 8 Kasım tarihinde Nerodime köyüne Sırp kriminallerinin geri dönmesine karşı toplanalım. Lütfen, saat 10'da Babuş köprüsünde katılınız."

¹⁰² DRC e-postası, 5 Ekim 2012.

fakat savaş suçlarının layığıyla ele alınmasını talep etmiştir. Oturum sonrasında yerinden edilmiş Kosova Sırplarını taşıyan araçlardan birinin belediye binasının önünde taşlanmasıyla had safaya gelmiştir. Kosova polisi olay hakkında bilgilendirilerek fail tutuklanmış fakat daha sonra serbest bırakılmıştır.

9 Aralık 2011 tarihinde, AGİT alıcı topluluk, TGDB, DRC ve EULEX temsilcileri ile bir kapalı toplantı düzenlemiştir. Belediye temsilcileri yine, tüm kişilerin geri dönüş hakkını açıkça teyit ederek, yapıcı bir tavır takınmıştır. Toplantı Yukarı Nerodimye köyüne sürdürülebilir geri dönüş şartlarının oluşturulması için tüm tarafların anlaşmasıyla, olumlu bir havada sona ermiştir. Başka bir toplantıda, alıcı topluluk temsilcileri savaş suçları davalarının dosyalanması için gerekli mekanizmalar ve prosedürler hakkında kendilerini bilgilendiren EULEX üst düzey savaş suçları danışmanı ile görüşmüştür; 12 Aralık 2011 tarihinde, AGİT saha ekipleriyle gerçekleşen toplantı sırasında, köy temsilcisi onların endişelerinin ciddiye alındığı doğrultusundaki inancını ifade ederek, söz konusu toplantı sonuçlarından duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Bununla birlikte, şu sıralarda bölgede başka GVG ziyaretleri planlanmamıştır ve yukarıdaki faaliyetlerin oradaki geri dönüş sürecinin sürdürülebilirliği üzerinde olumlu bir etkisi olup olmayacağının gözetlenmesi gerekmektedir.

Mitroviça bölgesi

Mitroviça bölgesinde rapor dönemi sırasında gerçekleşen tüm geri dönüş ile ilgili faaliyetler (örneğin, GVG, brifing oturumları, vb) alıcı topluluğun itirazı olmadan ve ilgili belediyelerin işbirliğiyle yapılmıştır. Bu nedenle, rapor dönemi sırasında, yukarıda özetlendiği şekilde, zorlu geri dönüş bölgesi olarak tanımlanan herhangi bir alan tespit edilmemiştir.

İpek bölgesi

İpek bölgesinde, zorlu geri dönüş alanları Yakova belediyesinde Yakova şehri; Deçan belediyesinde Loçan köyü; ve Klina belediyesinde Dresnik ve Grabaniça köylerinde tespit edilmiştir.

Yakın zamana kadar, Yakova'da yerinden edilmiş Kosova Sırpları ve alıcı Kosova Arnavut topluluğu arasındaki ilişkiler çok gergindi. 1999-2011 yılları arasında iki topluluk arasında hiçbir resmi temas olmamıştır ve 2005 yılından itibaren belediye kurumlarının UNHCR ve DRC işbirliğiyle GVG ziyaretlerini düzenlemek istemesine rağmen, geri dönüş süreci güvenlik olayları nedeniyle tehlikeli görülmüştür (bölüm 3.1 bkz.). Karadağ'a yerleşen altı yerinden edilmiş Kosova Sırbı'nın, DRC ile işbirliği içerisinde, belediye başkanı ve UNHCR'in güçlü desteğiyle, kendi mülkiyetlerini başarılı bir şekilde ziyaret etmesi ve geri dönüş yöntemlerini görüşmesiyle, atılım nihayet 20 Aralık 2011 tarihinde gerçekleşmiştir. Şu anda, UNHCR ve DRC belediyeye ikinci bir GVG ziyaretinin gerçekleşmesi olasılığını araştırmaktadır.

Loçan köyünde (Deçan belediyesi), yerinden edilmiş Kosova Sırpları için GVG ziyareti düzenlemek doğrultusunda yapılan en son girişim 22 Haziran 2011 tarihinde gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, YEK'ler arasında yer alan üç kişinin 1998-1999 çatışması sırasında işlenen savaş suçlarına karıştığını iddia eden Kosova Arnavut alıcı topluluğu açıklamaları neticesinde, ziyaret güvenlik nedeniyle ertelenmiştir. UNHCR

çabalarına rağmen, AGİT ve belediye görevlileri durumu yatıştırmak ve inter-etnik diyalogu geliştirmek üzere, GVG ziyaretinden 48 saat önce, Kosova Kurtuluş Ordusu (KKO) Savaş Gazileri Derneği işbirliği ile, alıcı topluluk Deçan belediye mahkemesine dört potansiyel GVG katılımcısına yönelik savaş suçu işlediğini iddia eden bir resmi mektup takdim etmiştir; gaziler derneği GVG ziyaretinin gerçekleşmesi durumunda yolu kapatacağı doğrultusunda tehdit etmiştir. Kosova polisi arttırılmış güvenlik durumunun orantısız personel sayısı dağıtımını garanti edeceğini belirtmiştir ve GVG böylece ertelenmiştir. Günümüze kadar, alıcı topluluk Kosova Sırları'nın bölgeye geri dönüşüne karşı çıkmaya devam etmektedir ve gelecekteki GVG ziyaretlerini – ve bir bütün olarak geri dönüş sürecini – uluslararası kuruluşlarını kayıp kişiler sorununun giderilmesi için harekete geçmekle şartlandırarak.

25 Temmuz 2011 tarihinde, Klina Belediye Meclisi (BM) toprağı olmayan yedi Kosova Mısırlı ailesi için Dresnik köyde arazi tahsis etme kararı almıştır. Bununla birlikte, söz konusu YEK'lerin 1999 çatışması öncesinde Dresnik köyünde yaşamaması gerekçesiyle, BM kararına karşı ortak bir dilekçe imzalayan Kosova Arnavut ve Kosova Sırp alıcı toplulukları tarafından alınan bu karar protesto edilmiştir.¹⁰³ Bu gerekçe 13 Ekim tarihli toplantı sırasında TK tarafından reddedilmiştir ve 17 Ekim 2011 tarihinde BM YEK'lerin geri dönüşü ve alıcı toplulukları desteklemek üzere bir “dengeleme unsuru” olarak ilaveten iki ayrı evin inşası için dış fon sağlamayı kabul etmiştir. Bununla birlikte, Ağustos 2012 yılı itibarıyla, herhangi bir donör tespit edilmemiş ve Kosova Mısırlı aileleri topraksız kalmıştır.

28 Haziran 2012 tarihinde, Klina Belediye Meclisi, 1998-1999 çatışması sırasında savaş suçları işlediği gerekçesiyle Kosova Sırlarının potansiyel geri dönüşüne itiraz eden, Grabaniça köyünde yaşayan 140 Kosova Arnavut sakini tarafından imzalanan bir dilekçe almıştır. Sakinler ayrıca Klina Belediye Mahkemesi ve İpek Özel Savcılığına suç duyurusunda bulunmuştur. 4 Temmuz 2012 tarihli BTGK toplantısı sırasında, BTGDO başkanı dilekçenin belediye başkanı ofisine teslim edildiğini doğrulamış ve bunun sadece 1998-1999 çatışması sırasında polis bünyesinde çalışan kişileri ele aldığını açıklamıştır; ancak, belediye yetkilileri potansiyel geri dönecek kişiler tarafından savaş suçları komisyonu iddiaları geri dönüş hakkını sınırlamak için bir gerekçe olarak kullanılamadığını vurgulamak üzere herhangi bir takip eylemi yürütmemiştir.

İpek bölgesindeki belediye kuruluşlarının prensip olarak geri dönüş hakkını tanımamasına rağmen, basın açıklamaları veya inter-etnik diyalogu geliştirmeyi amaçlayan faaliyetler aracılığıyla, bu desteği göstermek doğrultusunda herhangi bir somut eylemde bulunmamıştır. Bazı durumlarda, bunun için belediyeler yetersiz bütçe kaynakları ile ilgili eksiklikleri suçlamıştır. Deçan'da, geri dönüş koordinatörü dahil olmak üzere, BTGDO görevlilerinin, UNHCR ve DRC ile irtibata geçerek GVG ziyaretleri düzenlemek ve geri dönen Kosova Sırlarının entegre olması için destek talebinde bulunmasına rağmen, üst düzey belediye görevlilerinin siyasi irade yetersizliği ciddi bir sorun olmuştur.

¹⁰³ Yukarıda verilen Bölüm 2.1 belirtildiği gibi, RAM Stratejisi çerçevesinde o topluluk üyelerinin “kendi doğum yerleri veya özgürce seçilen alternative bölgelere” geri dönme hakkı mevcuttur.

Bunun aksine, Klina belediyesi, geri dönen ve alıcı topluluklar arasında güven sağlamayı amaçlayan GVG ziyaretleri, brifing oturumları ve diğer geri dönüş ile ilgili faaliyetlere düzenli katılım aracılığıyla, geri dönüş sürecine daha proaktif bir yaklaşımda bulunmuştur. 18 Kosova Sırp ailesinin Drenovça köyüne geri dönüş olasılığını değerlendirmek üzere belediye geri dönüş görev kuvveti 10 Şubat 2012 ilk kez toplanmıştır. Toplantıya belediyenin tüm ilgili paydaşları (BTGDO, UNHCR, AGİT, Kosova Savunma ve Kalkınma Acentesi (KAAD) ve TGDB) katılmıştır. 27-29 Şubat 2012 tarihinde, UNHCR ve DRC işbirliğiyle, Klina belediyesi YEK'ler için alıcı topluluğun eski Kosova Sırp komşularının ziyaretine olumlu karşılık verdiği bir GVG ziyareti tertiplemiştir. Diğer GVG ziyareti 24-25 Nisan 2012 tarihinde gerçekleşmiştir, ki bu sırada Kosova Sırp YEK'leri Budisavça köyündeki mülkiyetini ziyaret etmiştir; mülkiyetlerine zarar verildiği doğrultusundaki endişelerini dile getirdiklerinde, BTGDO başkanı yapılandırma desteği sağlamak için hazırlanan belediye projeleri hakkında bilgi vermiştir.¹⁰⁴ Bu eylemler ve bunların görece başarısı geri dönüş sürecine yönelik belediyenin sürekli ve proaktif desteğini gösteren olumlu etkilerinin bir örneği olarak alınmalıdır.

Priştine bölgesi

Priştine bölgesinde, zorlu geri dönüş alanları Priştine belediyesinde Koloviça köyü Priştine şehri ve Lipyan belediyesinde Slovinje köyünde tespit edilmiştir.

Şu anda Priştine belediyesinde, Koloviça köyünde sadece bir potansiyel geri dönüş alanı mevcuttur. Bununla birlikte, köydeki geri dönüş süreci savaş suçu iddiaları yüzünden değil, fakat çözülmemiş mülkiyet sorunları nedeniyle durmuştur. 2005 ve 2007 yılları arasında, YEK'ler köyü ziyaret etmeyi talep ettiklerinde, sahip oldukları mülkiyetin çoğu (tarımsal araziler dahil) yasadışı olarak işgal edilmiş ve Kosova Arnavut alıcı topluluğu ziyareti hoş karşılamamıştır. Belediye liderliği öncelikle ilgili topluluklar temsilcileri ile bir araya gelmiştir, fakat bağlılık eksikliği görevlilerin GVG ziyaretleri, brifing oturumları ve inter-etnik diyalog faaliyetlerine katılmayı kesmesiyle belirginleşmiştir. Uluslararası örgütler geri dönüş sürecini destekleyen çalışmalar ve alıcı topluluğu temsil etmek üzere Kosova Arnavut köy liderinin belirlenmesi konusunda zorlanmıştır.¹⁰⁵ Son yıllarda, uluslararası örgütler (örn., UNHCR ve AGİT) ve sivil toplum kuruluşlarının belediye başkanı veya diğer Kosova Arnavut belediye liderlerini dahil etme girişimleri de başarısız olmuştur.¹⁰⁶

Slovi köyünde (Lipyan belediyesi), Kosova Arnavut alıcı topluluğu 1998-1999 çatışması sırasında Kosova Sırp YEK'leri tarafından işlenen savaş suçları iddiaları nedeniyle geri dönüş sürecine karşı çıkmaktadır. Sonuç olarak, BTGDO, ilgili güvenlik aktörlerinin desteğiyle olsa bile, YEK'lerin güvenliğini garanti edebilecek durumda olduğunu hissetmemektedir.¹⁰⁷ Buna rağmen, 23-24 Temmuz 2011 tarihinde, UNHCR ve DRC Belgrad ve Kruşevaç'a yerleşen Slovi köyünden 46

¹⁰⁴ GVG brifing oturumu, Klina belediye başkanı, 25 Nisan 2012.

¹⁰⁵ Belirlenen tüm kişiler görevi kabul ettikten kısa bir süre sonra köy lideri olmayı reddetmiştir. Bu kişilerin yasadışı olarak söz konusu mülkiyetleri işgal eden veya onları satmak isteyen kişiler tarafından tehdit edildiği bildirilmiştir, fakat bu iddialar hiçbir zaman polise bildirilmemiştir.

¹⁰⁶ UNHCR, BGDO binası, Priştine, Kişisel görüşme, 18 Ocak 2012 (BGDO Kişisel görüşme).

¹⁰⁷ Ibid.

Kosova Sırp ailesi için “git-ve-bilgilendir”¹⁰⁸ ziyareti düzenlemiştir. Buna BTGDO ve TGDB temsilcileri katılmıştır. Yerinden edilmiş aileler bir sonraki GVB ziyaretine katılmak istediklerini ifade etmiş ve UNHCR ile DRC’nin bunu organize etmesini talep etmiştir. Kosova Arnavut alıcı topluluğu tarafından itiraz gelmesine rağmen,¹⁰⁹ YEK’lerle birlikte düzenlenen toplantı tarafsız bir alanda gerçekleşmiş ve üst düzey belediye görevlilerinin katılımı sağlanmıştır (örn. belediye başkan yardımcısı).¹¹⁰ DRC olası bir GVB ziyareti öncesinde alıcı topluluk ile güven artırıcı önlemlerin takibini üstlenmeyi planladı, fakat Ağustos 2012 tarihine kadar fon yetersizliği nedeniyle böyle bir faaliyet gerçekleşmemiştir.¹¹¹ Belediye başkanı daveti üzerine ve UNHCR, AGİT, DRC ve KAAD desteğiyle, 25 Nisan 2012 tarihinde beş Kosova Sırp YEK, potansiyel geri dönüş konusunu görüşmek üzere Sırbistan’dan BTGDO’ne gelmiştir. Olaydan sonra, belediye başkanı bir takip toplantısı düzenleme olasılığını görüşmüş, fakat Ağustos 2012 tarihine kadar bu henüz gerçekleşmemiştir.

Slovi köyünde, belediye liderliği, en azından prensip olarak, geri dönüş sürecini genellikle desteklemektedir. BTGDO temsilcilerinin katılmış olduğu bir GVG ziyareti DRC ve UNHCR tarafından Belgrad ve Kruşevaç’ta düzenlenmiştir. DRC bu yıl sonlarına doğru bir GVG ziyareti düzenlemeyi planlamaktadır.¹¹² Bununla birlikte, BTGDO temsilcileri, civardaki Gračanitsa veya Lipyan belediyesindeki Kosova Sırp köylere geri dönüşün daha sürdürülebilir olacağını savunarak, daha temkinli davranmıştır.¹¹³ Belediye başkanı Slovi dışındaki bir yerde köylüler için konut inşaatının kurulması için arsa tahsisinde bulunma arzusunu dile getirmiştir.¹¹⁴

Prizren bölgesi

Prizren bölgesinde, zorlu geri dönüş bölgesi olarak Malişova belediyesinde Kiyev köyü; Prizren belediyesinde Dvoran ve Zoyiç köyleri; ve Suhareka belediyesinde Leşan ve Muşutişte köyleri belirlenmiştir.

Zoyiç köyünde, alıcı topluluk 1998-1999 çatışması sırasında Kosova Sırp köy sakinlerinin savaş suçlarına karıştığı iddiasıyla, 2005 yılında düzenlenen ilk GVG ziyarete sert bir şekilde yanıt vermiştir. Dvoran köyüne yapılan son GVG ziyareti 2006 yılında gerçekleşmiştir ve DRC, UNHCR ve BTGDO hazırlık çalışmalarına rağmen, bu faaliyetler hiçbir zaman tamam olarak uygulanmamıştır. Belediye binasında yapılan ön brifing oturumunu takiben, yerinden edilmiş altı Kosova Sırp mensubu köye doğru ilerlemiştir. Köye varınca, konvoy Sırp Ortodoks mezarlığını ziyaret etmek için köyün girişinde durmuş; yolcular araçtan inerken silah sesleri duyulmuştur. Bu aşamada güvenlik nedeniyle GVG ziyareti iptal edilmiştir. Günümüze kadar, bölgede başka bir GVG ziyareti düzenlenmemiştir.

Prizren belediye kurumları, özellikle BTGDO, geri dönüş süreci için güçlü bir kararlılık göstermiştir. BTGDO’nin geri dönüş faaliyetleri ile uğraşan tüm kurumlar

¹⁰⁸ “Git-ve-bilgilendir” ziyareti sırasında uluslararası kuruluşlar temsilcileri (ve belediye görevlileri) YEK’leri yerleştikleri yerlerde onları ziyaret ederek geri dönüş süreci hakkında bilgi vermektedir.

¹⁰⁹ İbid.

¹¹⁰ UNHCR bölge asistanı ve Slovi köyü lideri arasındaki görüşme, 25 Kasım 2011.

¹¹¹ DRC, Telefon görüşmesi, 28 Haziran 2012.

¹¹² DRC ile telefon görüşmesi, 17 Nisan 2012.

¹¹³ UNHCR’in Sırbistan GVG ziyareti için dosya notu, 23 ve 24 Temmuz 2011.

¹¹⁴ BGDO kişisel görüşmesi, *supra* not 106.

ile mükemmel bir işbirliği vardır, ki bu tarihi Prizren şehrinde yeni-inşa edilmiş evlere on Kosova Sırp ailesinin geri dönmesini sağlayan, “Prizren şehrine sürdürülebilir geri dönüş” 2011 projesinin başarılı bir şekilde uygulanması kolaylaştırmıştır. Diğer iki geri dönüş projesinin uygulanması, belediyenin güçlü desteğiyle, şu anda Prizren şehrinde¹¹⁵ devam etmektedir. Rapor dönemi sırasında, belediye genelinde altı GVG ziyareti düzenlenmiştir;¹¹⁶ tüm GVG ziyaretleri gerçekleşmiş ve YEK’ler olaysız bir şekilde kendi mülkiyetlerini ziyaret etmiştir. Görüşmeler boyunca YEK’ler ve alıcı topluluklar arasındaki ilişkiler olumlu geçmiştir, özellikle güvenlik konuları ve Sırpça dilinin kullanımı ile ilgili.

2008 yılı sırasında, UNHCR Malişova belediyesine bağlı Kiyev köyünde birkaç GVG ziyareti düzenlemeye çalışmıştır, fakat bunlar YEK’lerin savaş suçlarına karıştığı gerekçesiyle alıcı topluluk iddialarından kaynaklanan güvenlik kaygıları nedeniyle iptal edilmiştir. Malişova’daki belediye kuruluşları geri dönüş sürecine yönelik güçlü bir bağlılık göstermemiştir; rapor dönemi sırasında çok az sayıda belediye çalışma grubu oturumları gerçekleşmiş ve potansiyel geri dönecek kişiler ile alıcı topluluk arasında güven inşa etmek amacıyla hiçbir somut eylem alınmamıştır.

Günümüze kadar, özellikle YEK’ler arasındaki yetersiz güvenlik algıları ve alıcı Kosova Arnavut topluluğu arasında geri dönüş sürecine destek gösterilmemesi nedeniyle, Leşan köyüne resmi veya gayri resmi hiçbir YEK ziyareti düzenlenmemiştir. 2011 yılında, her iki topluluk olası geri dönüş yöntemlerini görüşmek üzere ilgisini dile getirmiştir, ki bu belediye başkanı dahil olmak üzere, üst düzey belediye yönetimi tarafından destekle karşılanmıştır. Neticede, AGİT – UNHCR ve BTGDO işbirliği ile – her iki topluluk temsilcileri arasında bir günlük toplantının düzenlenmesi amacıyla bir proje hazırlanmıştır. Buna rağmen, Kosova Arnavut alıcı topluluğu tarafının yerinden edilmiş Kosova Sırları ile görüşmek konusundaki isteksizliği nedeniyle söz konusu proje hiçbir zaman uygulanmamıştır. Belediye başkanı da, Temmuz 2011’de Kosova’nın kuzey kesimindeki olaylardan kaynaklanan güvenlik durumunun kötüleşmesi ve Priştine-Belgrad teknik diyalogunun geri dönüş ile ilgili projelerin etkin bir şekilde uygulanması için artık elverişli olmadığı anlamına gelmesi nedeniyle, bu girişimden desteğini çekmiştir.

Aslına bakılırsa, Belediye Başkanı, Muşutişte köyündeki RRK III Projesinin¹¹⁷ uygulanmasının ertelenmesini resmi bir şekilde talep ederek, Ocak 2012’de kendi tutumunu resmileştirmiştir. GVG ziyaretleri olduğu gibi, proje hazırlık faaliyetlerinin gerçekleşmesi ve belediye başkanı desteğinin önceden alınması nedeniyle, 16 Ocak 2012 tarihli Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ve TGDB’na iletilen resmi bir mektupta, yaşanan son siyasi olayların belediyeye geri dönüş açısından elverişsiz bir ortam yarattığını belirterek, uygulamanın “daha uygun bir zamana” kadar ertelenmesini talep etmiştir. Ocak 2012 tarihinden itibaren TGDB, Kosova AB Ofisi, IOM ve UNHCR’in sürekli çabalarına rağmen, Ağustos 2012 tarihine kadar sorun henüz çözülmemiştir.¹¹⁸

¹¹⁵ Bunlar RRK III ve 2011 projesinden önceki projelerin takibi, “Potkalaya’ya sürdürülebilir geri dönüş.”

¹¹⁶ GVG ziyaretleri Prizren şehri ve Virbiçane ve Aşağı Sırbça köylerine düzenlenmiştir.

¹¹⁷ Bkz. *supra* not 98.

¹¹⁸ IOM e-postası, 5 Ekim 2012; AB Kosova Ofisi e-postası, 5 Ekim 2012.

4.2 Bulguların özeti

Zorlu geri dönüş bölgeleri Kosova kuruluşları veya uluslararası topluluğu tarafından nispeten daha az dikkat çeken konulardan biridir. Bununla birlikte, bu bölgelerdeki geri dönüş sürecinin duraklamasına yol açan gerilimler çözülmemiş savaş suçları veya kayıp kişiler vakaları, mülkiyet anlaşmazlıkları ve kapsayıcı siyasi durum olduğu gibi, Kosova’da daha geniş inter-etnik sorunlar ile açıklanmaktadır. En ciddi vakalarda, GVG ziyaretlerinin düzenlenmesi (Yukarı Nerodimye) veya geri dönüş projelerinin uygulanması (Muşutište) gibi alıcı topluluk tarafından aktif bir muhalefle karşılaşan girişimler, bölgedeki geri dönüş sürecini ciddi şekilde engellemiştir.

Bu tür bir muhalefetin belediye kınaması genellikle eksiktir ve bazı durumlarda kuruluşlar açık bir şekilde geri dönüş sürecini dış etkenlere bağlamaktadır, örneğin siyasi durumun iyileştirilmesi (Suhareka belediyesi) veya bekleyen mülkiyet sorunları (Pristine belediyesi).

Bu sorunların giderilmesi ve geri dönüş süreci üzerine azalan siyasi desteğin canlandırılması için tüm aktörler tarafından daha büyük çabaların alınmasına açık bir ihtiyaç vardır. Uluslararası örgütlerin tam desteğiyle, merkezi kuruluşlar geri dönüş sürecinin herhangi bir dış etkene bağlanmaması gerektiği doğrultusunda belediye liderlerine açık bir mesaj göndermelidir. Belediye desteği üst düzey görevlileri tarafından yayınlanan basın bildirimleri, geri dönüş faaliyetlerine düzenli katılım ve yerinden edilmiş ve geri dönen topluluklara erişimin sağlanması aracılığıyla açıkça ifade edilmelidir. Merkezi ve belediye kuruluşları, uluslararası örgütler ve Kosova polisi işbirliğiyle, toplulukların bir araya getirilmesi ve güven duygusunun geliştirilmesi için kapsamlı ve sürekli inter-etnik diyalog faaliyetleri geliştirmek üzere birlikte çalışmalıdır. Nihayet, geri dönüş süreci savaş suçları davalarının çözülmesi ile koşullandırılmaması gerekirken, ilgili kuruluşlar etkilenen topluluklara erişim sağlayarak ve mağdurlar ve/veya mağdur ileleri ile düzenli irtibatla bulunarak, askıdaki tüm savaş suçu iddialarının değerlendirilmesi için ciddi çabalar sarfetmelidir.

5. SONUÇ

Mevcut rapor Kosova’daki geri dönüş sürecinin sürdürülebilirliğini etkileyen üç temel konu üzerine odaklanmaktadır: BTGDO’lerinin oluşturulması ve işleyişi üzerine özel bir vurgu yaparak, geri dönüş hakkında yasal ve siyasi çerçeve ile kurumsal uyumun sağlanması; geri dönüş alanlarında kötüleşen güvenlik durumu ve bunun geri dönenlerin güvenliği ve güvenlik algılamaları üzerindeki etkisi; ve geri dönenler ile alıcı topluluklar arasında yaşanan sürekli gerginliklerin geri dönüş sürecini aktif bir şekilde engelleyen zorlu geri dönüş bölgeleri.

BTGDO Yönetmeliği önceleri yerel düzey geri dönüş koordinasyon mekanizmalarını karşı karşıya getiren engellerin ele alınması açısından merkezi düzey kuruluşları tarafından önemli girişim olmuştur. Kendi öncüllerinden farklı olarak, BTO’leri ve BGDM, BTGDO yasal çerçevede sağlam bir temele dayanmaktadır. Uygulamada küçük fakat sınırlı gelişmeler olmuştur: çoğunlukla, yeni BTGDO’leri artık maaşlar ve temel operasyonel harcamalar için yeterli bütçe kaynaklarına sahiptir. Bununla birlikte, faaliyet ve projeler için fon eksikliği ofislerin kendi görevini tam ve etkin bir şekilde yerine getirmesini zorlaştırmaktadır ve çoğu belediye geri dönüş üzerine

çalışmalarını yönlendirecek eylem planlarından yoksundur. Merkezi kuruluşların belediyelerdeki muadilleriyle iletişim ve koordinasyonu geliştirmek üzere faaliyetler düzenlemesine rağmen, onların yukarıdan-aşağıya doğru yapısı ve zamanında takip eksikliği, belediyelerin kendi rolü ve sorumlulukları veya merkezi-düzey faaliyetleri ve girişimleri hakkında sınırlı bir gözlemlenebilirlik etkisi olduğu anlamına gelmekteydi. Yetersiz izleme ve değerlendirme hükümleri aynı zamanda potansiyel bir endişe sebebidir ve bunların uygulanması gelecekte takip edilmelidir.

İkamet edilmeyen geri dönenler mülkiyetlerinin sıkça yağmalanması, dini veya kültürel öneme sahip alanlarına zarar verilmesi ve geri dönenlerin arada bir taciz edilmesi geri dönen topluluklar ve potansiyel geri dönecek kişiler arasındaki güvenlik algılamaları üzerinde çok olumsuz bir etki yaratmıştır. Birçok durumda, Kosova polisi, örneğin Ferizovik, Mitroviça ve Prizren’de devriyelerin arttırılması ve Ferizovik’teki geri dönüş alanlarının polisliği üzerine yeni yaklaşımlar, etkilenen toplulukları desteklemek doğrultusundaki girişimleri özellikle ümit vericidir. Güvenlik karşılıklarının etkin koordinasyonu ile ilgili olarak, en ciddi güvenlik olayları, karışık sonuçlar getirmiş olsa da, ilgili yasal ve idari çerçeve doğrultusunda, BTGDO’leri bünyesinde görüşülmektedir. Diğer belediye tepkileri açısından, çoğu belediye kamu kınama demeçleri ve erişim faaliyetleri aracılığıyla etkilenen topluluklara desteğini göstermektedir; bu doğrultuda çok olumlu örneklerden biri Ferizovik belediyesidir. Bununla birlikte, belediye kuruluşlarının herhangi bir eylemde bulunmadığı belediyeler de mevcuttur, örn. İpek ve Suhareka belediyeleri.

Zorlu geri dönüşler konusu ayrıca endişe nedenlerinden biridir. En ciddi durumlarda, alıcı topluluğun etkin muhalefeti bölgedeki geri dönüş sürecini engellemiş ve topluluklar arasındaki gerginliği kızdırmıştır, örneğin Yukarı Nerodimye köyünde YEK’lerin durdurulması veya Suhareka belediyesinde RRK III projesinin ertelenmesi gibi. Birkaç övgüye değer istisna ile (Yakova, Klina ve Prizren) geri dönüş sürecine proaktif bir belediye desteği genellikle eksiktir. En ciddi durumlarda, belediye kurumları açıkça geri dönüş sürecini savaş suçu davalarının çözülmesi (Deçan belediyesi) veya kapsayıcı siyasi şartların değişimi (Suhareka belediyesi) gibi dış etkenlere bağlaştırmaktadır.

Çatışmanın sona ermesinden 12 yıl sonra, tüm YEK’lerin geri dönüş hakkının tam olarak desteklenmesi konusunda belediye tarafından herhangi bir başarısızlığın kabul edilemez olduğu ve tüm paydaşlar tarafından bunun böyle kabul edilmesi gerektiğini yinelemektedir. Merkezi kuruluşların geri dönüş konusunda belediyelere karşılık daha güçlü bir tutum takınması, geri dönenler veya onların mülkiyetini etkileyen herhangi bir güvenlik olayının derhal ve alenen kınanması ve geri dönüş sürecinin dış faktörlere bağlanma girişimlerinin tolere edilmeyeceğinin açıkça vurgulanması son derece önemlidir. İlgili tüm tarafların güçlü ve kararlı girişimi olmadan, etkilenen bölgelerdeki geri dönüş süreci, YEK’lerin sürekli olarak geri dönüş hakkından mahrum bırakarak, sonsuza dek durdurulmuş olabilir.

6. ÖNERİLER

Topluluklar ve Geri Dönüş Bakanlığı, Yerel Yönetim İdaresi Bakanlığı, Başbakanlık Ofisi, İçişleri Bakanlığı ve İstihdam ve Sosyal Refah Bakanlığına:

- Merkez-belediye temasının düzenliliği ve tutarlılığını sağlamak üzere belediye muadilleriyle koordinasyon faaliyetlerinin geliştirilmesi ve ilgili merkezi düzey gelişmeler ile ilgili roller ve sorumluluklar hakkında bilincin artırılması (örn., proje fonları, eğitim oturumları, vb.).
- Geri dönüş alanlarındaki güvenlik olaylarına etkin ve proaktif bir şekilde yanıt verme çabaları sırasında Kosova polisine güçlü bir destek sağlanması.
- Kamu demeçleri dahil olmak üzere, geri dönenleri etkileyen güvenlik olaylarının derhal ve alenen kınanması gerektiği ve geri dönüş sürecinin herhangi bir dış etkene bağlanmaması gerektiği konusunda, belediyelere açık bir mesajın gönderilmesi.
- Belediye kuruluşları performansının izlenmesi ve değerlendirilmesi konusunda proaktif bir yaklaşımın alınması, özellikle BTGDO'leri.

Belediye liderliğine:

- Henüz oluşturulmadığı belediyelerde BTGDO'lerinin hemen kurulması ve ilk fırsatta tüm BTGDO'lerinin belediye tüzüğüne dahil edilmesini sağlamak.
- Savunmasız geri dönüş topluluklarına erişim ve belediye geri dönüş stratejilerinin etkin bir şekilde uygulanması dahil olmak üzere, BTGDO Yönetmeliği çerçevesinde öngörülen tüm sorumluluklarını yerine getirebilmesi için, BTGDO'lerine maaşlar, operasyonel cihazlar ve projeler için yeterli fonların tahsis edilmesini sağlamak.
- Geri dönüş ile ilgili olaylara (GVG ziyaretleri, brifing oturumları, vb) katılımında bulunmak dahil, BTGDO çalışmalarını desteklemek.
- Geri dönenleri etkileyen tüm güvenlik olaylarının anında kınanması ve etkilenen toplulukları rahatlatmak amacıyla zamanında erişim faaliyetlerinin düzenlenmesi.
- Geri dönenleri etkileyen ciddi olaylara güvenlik verilen yanıtların, ilgili idari çerçeve ile tam bir uyum içerisinde, Belediye Topluluklar Güvenlik Konseyi (BTGK) aracılığıyla koordinasyonun sağlanması.
- Geri dönüş bölgelerindeki güvenlik olaylarına etkin bir şekilde yanıt verme çabaları doğrultusunda Kosova polisine güçlü bir destek sağlamak.
- Geri dönenler ile ilgili kamu açıklamalarının belediyedeki tüm resmi dillerde ve belediye düzeyindeki resmi kullanımdaki dillerde yayınlanmasını sağlamak.
- Geri dönüş sürecine destek vermek için bunun dış etkenlere ilişkilendirilmesinin kabul edilmez doğrultusunda – kamu kınama demeçleri ve diyalog faaliyetleri dahil olmak üzere – alıcı topluluklara açık bir mesaj göndermek.
- BTGDO yıllık raporunun zamanında hazırlanması ve BTGDO'leri performansının düzenli izlemesi ve değerlendirilmesinin sağlanması.

Belediye Topluluklar ve Geri Dönüş Ofislerine:

- BTGDO Yönetmeliği çerçevesinde belirtilen tüm sorumlulukların tam ve etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak, belediye geri dönüş stratejisi ve/veya eylem planının danışarak geliştirilmesi dahil.
- BTGDO Yönetmeliği tarafından gerekli görülen tüm raporların tamamlanarak ilgili kurum/kuruluşlara zamanında teslim edilmesi.

Belediye Topluluk Güvenliği Konseylerine (BTGK'leri):

- Toplulukları etkileyen tüm olaylara koordineli ve etkili bir yanıt sağlamak amacıyla, Polis Yasası ve BTGK İdari Yönergeleri çerçevesinde belirtilen sorumlulukların tam olarak uygulanmasını sağlamak.

Kosova plisine:

- Geri dönüş alanlarına yönelik yeni toplum polisliği yönteminin uygulanması ve devriyelerin arttırılması aracılığıyla, güvenlik olaylarından etkilenen geri dönen toplulukların güvenliğini tazelemek için proaktif adımlar atmaya devam etmek.
- Özellikle güvenlik olaylarının azalması ve/veya geri dönenlerin güvenlik algılamalarının geliştirilmesi açısından, devriyelerin arttırılması ve topluluk polisliği yönteminin geri dönüş alanlarındaki etkisini izleyerek etkisinin kaydedilmesi.
- Artan devriyeler ve/veya topluluk polisliği yönteminin, güvenlik olaylarının azalması ve/veya geri dönenlerin güvenlik algılamalarının geliştirilmesi açısından başarılı bulunması durumunda, bu uygulamaların diğer geri dönüş alanlarına yayılması ve kaydedilen ilerlemeyi izleyerek bunun etkisinin kaydedilmesi.

Tüm ilgili aktörlere:

- Geri dönenleri etkileyen güvenlik olayları ardından, belediye düzeyindeki tüm ilgili aktörler, olaylar hakkında bilinci arttırmak, endişeleri dile getirmek, etkilenen toplulukları rahatlatmak, takip eden eylemleri izlemek ve topluluk polisliği girişimlerini uygulamak amacıyla, BTGK'leri ve YKGK'leri olduğu gibi, yerel topluluk koruma mekanizmalarını daha fazla kullanmalıdır.

Tüm ilgili aktörlere:

- Merkezi ve yerel düzey kuruluşları – Kosova polisi ve geri dönüş alanında çalışan ilgili uluslararası kuruluşların işbirliğiyle – potansiyel geri dönüş faaliyetleri öncesinde gerginliği yatıştırmak amacıyla inter-etnik diyalog faaliyetlerinin geliştirilmesi ve topluluklar arasında güvenliğin sağlanması için zorlu geri dönüş alanlarında birlikte çalışmalıdır.

Geri dönüş alanında çalışan uluslararası kuruluşlarına:

- Geri dönüş sürecinin desteklenmesinin herhangi bir dış etkene bağlanması gerekçesinin kabul edilemez olduğu doğrultusunda tüm taraflara açık bir mesaj göndermek.

EULEX'e:

- Yerel mahkemelerde çözüm için bekleyen mülkiyet anlaşmazlıklarının ele alınması/önceliklendirilmesi konusunda yerel kuruluşları desteklemeye devam etmek.
- Savaş suçları ve kayıp kişilere ilişkin tüm olağanüstü olayların değerlendirilmesi ve yanıtlanması için çabaların arttırılması.